

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ І ОБЛІКУ

КАФЕДРА МИТНОЇ СПРАВИ І ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Спеціальність	Фінанси, банківська справа та страхування
Освітня програма	Банківська справа
Група	8.02.072.050.21.1

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему: «Управління ризиками банку»

Виконала: студентка Владислава МАНГУШЕВА

Керівник: д.е.н., проф. Олег КОЛОДІЗЄВ

Рецензент: Керівник проектів Департаменту
з продажів роздрібного бізнесу та управління
мережею АТ «ОТП Банк» в м. Київ
Анна БРУС

Харків – 2022 рік

АНОТАЦІЯ

Мангушева В.Р. Управління ризиками банку.– Рукопис.

Магістерська дипломна робота зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». – Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. – Харків, 2022. – 98 с.

Магістерська дипломна робота присвячена вивченню теоретичних засад та практичних підходів щодо управління ризиком у банківській діяльності. Розкрито сутність, класифікацію та причини виникнення банківського ризику, надано характеристику методам оцінки управління ризиком у банку. Проаналізовано динаміку та поточну ситуацію щодо організації роботи Національного банку України з банками в аспекті оптимізації ризиків, запропоновано альтернативний метод стрес-тестування банку. Надано рекомендації з удосконалення системи щодо проведення стрес-тестування банків та кредитного скорингу клієнтів. Результати розробок можуть бути використані в практичній діяльності банків та сприяти підвищенню загальної ефективності діяльності фінансових установ.

Ключові слова: ризик; управління ризиком; банківська діяльність, стрес-тестування.

ABSTRACT

Manhusheva V.R. Bank risk management. - Manuscript.

Master's thesis in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance." - Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics - Kharkiv, 2022. – 98 p.

The master's thesis is devoted to the study of theoretical foundations and practical approaches to risk management in banking. The essence, classification and causes of banking risk are revealed, the methods of assessing risk management in the bank are characterized. The dynamics and current situation regarding the organization of the work of the National bank of Ukraine with banks in terms of risk optimization were analyzed, and an alternative method of bank stress testing was proposed. Recommendations were provided for improving the system for stress testing of banks and credit scoring of clients. The results of the development can be used in the practical activities of banks and contribute to increasing the overall activity efficiency of the financial companies.

Keywords: risk; risk management; banking, stress testing.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	9
1.1. Теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків та їх класифікація	9
1.2. Характеристика основних методів оцінки та управління ризиками банку	15
1.3. Система управління ризиками банківської діяльності	24
1.4. Фінансово-економічна характеристика АТ «ПроКредит Банк»	29
2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ БАНКІВ З УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ	35
2.1. Аналіз економічних показників АТ «ПроКредит Банк»	35
2.2. Аналіз основних показників банківської системи в розрізі управління ризиком	37
2.3. Комплексна оцінка ефективності управління ризиками АТ «ПроКредит Банк»	46
3. АНАЛІЗ СИСТЕМИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	59
3.1. Міжнародний досвід проведення стрес-тестування банків	59
3.2. Розробка альтернативної моделі стрес-тестування банку	65
3.3. Застосування інструментарію стрес-тестування для діагностування в системі управління ризиками банку	73
ВИСНОВКИ	87
ЛІТЕРАТУРА	89
ДОДАТКИ	98

ВСТУП

Ризик властивий будь-якій організації незалежно від організаційної форми та її територіального розміщення. Найбільш ризиковим є банківський сектор, адже діяльність банків безпосередньо залежить від внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на функціонування економіки і розвитку країни, особливо в сьогоденних реаліях повномасштабних військових дій. Ця особливість зумовлена специфікою тих функцій, які виконує кожний банк. Банківські установи мають відносини з багатою кількістю партнерів (виступаючи фінансовими посередниками, в тому числі міжнародних партнерів, які надають підтримку Україні через грантові програми, фінансування незахищених верств населення), клієнтів, позичальників, компаній ведення фінансових справ яких безпосередньо впливає і на їхнє становище, і на стабільність банківської системи в цілому.

Управління ризиками було і буде невід'ємним елементом організації банківської діяльності. Взяти до уваги активну інтеграцію України у загальносвітовий економічний простір фінансових потоків і тісну співпрацю з економічно розвиненими європейськими державами, упевнено можна стверджувати про посилення завдання з управління ризиками у якості невід'ємного елемента в частині банківського ризик-менеджменту. У даний час стабілізація банківського сектору, в тому числі за допомогою вдосконалення системи управління банківськими ризиками є одним з найважливіших завдань.

Більшість економічних вчених у своїх працях роблять аналіз таких типових банківських ризиків, як кредитний, валютний, ризик ліквідності, ризик зміни відсоткової ставки, ринковий ризик, юридичний ризик, операційно-технологічний, ризик репутації та стратегічний ризик. Проте, із міжнародною глобалізацією та кардинальною перебудовою банківської системи доцільно усвідомлювати та досліджувати порівняно новий вид ризику – ризики залучення банку до процесів легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом (ризик фінансового моніторингу). Тенденція до збільшення різноманітності фінансових інструментів на фінансовому ринку (диверсифікація ринку цінних паперів, поява нових банківських продуктів, інтернет-банкінг та ін.) забезпечила банківським установам більший доступ до грошових потоків, що значно підвищує настання ризику відмивання кримінальних доходів. Це

підтверджує необхідність подальшого дослідження теоретичних та методичних засад оцінки та управління не тільки традиційних видів ризику у банках.

Зважаючи на зменшення ділової активності в глобальній економіці, повномасштабні військові, валютні та економічні війни найбільших економік у світі, питання аналізу ризиків у банківській діяльності в Україні актуалізувалося з огляду на вразливість вітчизняної банківської системи до зовнішніх загроз.

Дослідження теоретичних та методичних засад управлінням ризиків у банківській діяльності викликає увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед праць авторів ближнього і далекого зарубіжжя в цій області відомі такі науковці як Роуз Пітер С., який займався аналізом видів ризику та менеджменту в банках, Грюнінг Х., вчений, що присвятив свою наукову діяльність методам оцінки кредитного ризику та проблемам управління ним, Сінкі Дж., який розглянув фундаментальне питання формування системи ризик-менеджменту та інші закордонні вчені.

Серед українських дослідників, які зробили найбільший внесок в розробку питань управління ризиками у своїй практиці, варто відзначити наукові роботи Карась О., яка досліджувала специфіку системи управління ризиками в банківській сфері, Безродна О., праці якої були присвячені вивченню стратегічного ризику банку та пропозиціям щодо оцінювання та зв'язок із комплаєнс-ризиком фінансового моніторингу, Колодізев О., наукові статті якого були присвячені трансфертному підходу для мінімізації ризиків в процесі антикризового управління банком. Однак, незважаючи на суттєві наукові результати, отримані вищезазначеними та іншими вченими, на сьогоднішній день дослідження цієї проблеми потребує подальшого детальнішого вивчення саме в розрізі управління ризиком у банківській діяльності, зокрема його інтерпретації та ефективності під час повномасштабного російського вторгнення.

Метою роботи є подальший розвиток теоретичних засад, розроблення методичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення підходів до управління ризиками у банківській діяльності.

Досягнення мети дослідження передбачає вирішення наступних завдань:
розглянути теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків;

визначити основні принципи управління банківськими ризиками;
зробити фінансово-економічний аналіз АТ «ПроКредит Банк» у розрізі роботи з ризиками;

проаналізувати методи виявлення банківських ризиків та підходи щодо їх попередження;

визначити проблеми та перспективи управління банками ризику, що виникає;

проаналізувати поточну ситуацію управління ризиками під час військового положення.

Об'єктом дослідження є процес управління банківськими ризиками, зокрема в АТ «ПроКредит Банк», та шляхи їх мінімізації.

Предметом дослідження є теоретичні засади, особливості, методи, інструменти управління ризиками у банку, зокрема в АТ «ПроКредит Банк» та практичні рекомендації щодо їхнього ефективного управління.

Теоретичну і методичну основу проведеної роботи становлять наукові рекомендації, обґрунтовані в положеннях Національного Банку України, провідних українських та іноземних учених, що в своїх працях займалися питаннями виникнення ризиків у банківській діяльності, інструментів розробки і реалізації стабілізаційних дій банківської діяльності під час виникнення різних видів ризику. Для досягнення поставленої мети у роботі використано такі методи: структурно-логічний аналіз – для побудови логіки структури дослідження; теоретичного узагальнення та логічного аналізу – для розкриття сутності і змісту твердження «банківський ризик та управління банківським ризиком»; аналіз і синтез – для виділення складових системи формування процесу управління банківськими ризиками; методи статистичного та економічного аналізу – для оцінки ефективності управління ризиками у банках України.

В ході роботи було використано контент-аналіз для визначення понять: ризик, банківський ризик, управління банківськими ризиками. Для аналізу фінансових показників АТ «ПроКредит Банк» застосовувались вертикальний, горизонтальний та коефіцієнтний аналіз.

Інформаційною базою є міжнародні конвенції, рекомендації, нормативні акти, Закони України, статті та матеріали науково-практичних конференцій і

семінарів присвячені цій темі, а також загальна статистична звітність, дані бухгалтерського обліку, статистична звітність АТ «ПроКредит Банк».

Автором розроблено альтернативний метод стрес-тестування банків в банківській діяльності в Україні з урахуванням альтернативних та поточних шоків системи.

Матеріали дослідження магістерської дипломної роботи будуть надруковані у науковому журналі «Молодіжний вісник ХНЕУ» : назва статті «Управління кредитним ризиком у банківській діяльності під час військового положення в Україні».

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Теоретичні підходи до розкриття сутності банківських ризиків та їх класифікація

Банк, як структурний елемент фінансової системи, шляхом виконання функцій трансформатора та посередника, здійснює свою діяльність у рамках ринкової економіки. Очевидно, що в будь-якому сегменті ринку в силу певних йому особливостей (зміна кон'юнктури, дії конкурентів, зміна настрою споживачів і т.д.), ніяка діяльність не може вестися в умовах повної визначеності, а нині на додаток в умовах дестабілізації глобальної економіки через військові дії. Саме банківська сфера у більшості країн світу підлягає жорсткому регулюванню з боку держави та спеціальних органів нагляду. Разом з тим, за минуле десятиліття високі темпи інновацій на фінансових ринках, призвели як до появи нових можливостей для банків, так і до зростання конкуренції між ними і небанківськими фінансово-кредитними установами. Результатом цього стало збільшення та урізноманітнення банківських ризиків, як невід'ємної складової економічного процесу. Більшість науковців у своїх працях розглядають такі типові банківські ризики, як кредитний, валютний, ризик ліквідності, ризик зміни відсоткової ставки, ринковий ризик, юридичний ризик, операційно-технологічний, репутаційний ризику та стратегічний ризик. Але із міжнародною глобалізацією та різкою перебудовою банківської системи доцільно усвідомлювати та досліджувати порівняно новий вид ризику – ризики залучення банку до процесів легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом. Тенденція до збільшення різноманітності фінансових інструментів на фінансовому ринку (диверсифікація ринку цінних паперів, поява нових банківських продуктів, інтернет-банкінг та ін.) забезпечила банкам більший доступ до грошових коштів, що значно підвищує рівень ризику відмивання кримінальних доходів. Однією із проблем в управлінні ризиками у банках, становить саме процес визначення і розпізнання дій щодо його зменшення.

Опрацьовуючи сутність «банківського ризику» очевидним є старання вчених адаптувати категорію «ризик» до причин його появи у банківській сфері. Неоднозначність у трактуванні змістовного та сутнісного розуміння

категорії «банківський ризик» у сучасній вітчизняній і зарубіжній економічній літературі, на нашу думку, пов'язана з намаганням узагальнити весь спектр різноманітних факторів небезпеки та всіх їхніх можливих наслідків для різних видів операційної діяльності банку. Однією з причин такої тенденції можна зауважити суперечливість позитивних, негативних та нульових наслідків, які як раз спричиняє ризик. Така характеристика ризику проявляється в тому, що, з одного боку, ризик позитивно впливає на соціально-економічний і науково-технічний прогрес банківництва. З іншого боку, може призвести до авантюризму, можливості різноманітних втрат та зниження ефективної діяльності фінансово-кредитних установ. При нульовому результаті ні позитивних ні негативних наслідків не спостерігається.

У типовому понятті під терміном «ризик» розуміють «можливість небезпеки, невдачі або дія навмання з надією на сприятливий результат». В банківській діяльності ризик – це ймовірність зниження доходів, втрати банківською установою частини свого доходу, виникнення збитків або здійснення додаткових витрат в результаті здійснення фінансових операцій [10].

Так, Л. Бондаренко у своїй монографії визнає, що існує шість способів пояснити трактування «банківського ризику», а саме [2]:

як ймовірність відхилення від очікуваного результату;

як загроза втрати; як ймовірність отримання можливих збитків і можливих прибутків;

як ситуативну особливість діяльності банку, що відображає невизначеність його бізнесу;

як банківську діяльність, пов'язану з подоланням невизначеності.

Ризик – це можливість несподіваного виникнення поганих речей, а управління ризиками — це мистецтво поводження з цим потенціалом. Теоретично ризик — це також можливість того, що можуть статися хороші речі, але це слово, як правило, вживається в негативному, а не позитивному ключі. Ризик є основою банківської діяльності, банківського регулювання та, зрештою, банківських криз. Зрозуміло, що концепція ризику заслуговує деяких фундаментальних міркувань

Погляди інших дослідників підкреслюють, що в банківській діяльності ризик визначається насамперед як вартісне вираження ймовірності настання

події. Аналіз літературних джерел дозволяє відокремити підходи до тлумачення поняття «банківський ризик» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Пояснення концепції до визначення поняття «банківський ризик»

Автор, джерело	Тлумачення поняття
Українські науковці	
Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків» НБУ [5]	Щодо ймовірності того, що очікувані чи несподівані події можуть мати негативний вплив на капітал та/або доходи банку.
Камінський А.Б. [28]	Банківський ризик існує в невизначеності цілей і неправильній побудові організаційних фінансових відносин, а також економічні категорії, які відображають невизначеність, конфліктність, багатокритеріальність, неоднозначність у фінансових відносинах, включаючи уявлення про специфічні характеристики зацікавленими суб'єктами цих відносин
Бондаренко Л. [10]	Можливість прийняття раціонального чи нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів
Єпіфанов А.О. [26]	Ймовірність прийняття раціональних чи нераціональних управлінських рішень, у рамках яких можна здійснити достовірну кількісну та/або якісну оцінку впливу факторів.
Мішальченко Ю. Р. [42]	Банки можуть втратити частину своїх грошей і не мати змоги реалізувати заплановані дії для отримання доходів або здійснення додаткових втрат в результаті здійснення запланованих операцій
Парасій–Вергуненко І.М. [44]	Банківський ризик - це можливість збитків за несприятливих для банку обставин
Примостка Л.О. [50]	Можливість неотримання прибутку або зниження вартості на ринку капіталу банку внаслідок несприятливого впливу факторів
Севрук В.Т. [56]	Невизначеність щодо результатів банківської діяльності та можливих несприятливих наслідків у разі банкрутства
Іноземні науковці	
Христофер Ган [68]	моделювання потенційних втрат банку від кожного джерела ризику, яке виявляється «адекватним економічним капіталом» ризику
Нгуен Ті Тью Кьянг [64]	це незапланована подія з фінансовими результатами банку, що призводить до збитків

Дослідження пояснювальних визначень «банківського ризику» в існуючій науковій літературі (табл. 1.1) показує, що багато з них схожі, відрізняючись головним чином підходом, обраним авторами для розуміння природи ризику в цілому (згідно з наведеним вище оглядом витоків концепції економічних факторів). У продуманих інтерпретаціях поняття «банківський ризик» увага, як правило, зосереджувалася на його фінансовій природі та негативних аспектах банківського ризику, і менше уваги приділялося можливості ймовірних позитивних результатів. Видно, що переважна більшість дослідників визначають фінансові складові банківського ризику і схиляються до думки, що банківський ризик – це фінансовий ризик, який призводить до збитків і втрат. Цей висновок підтверджується тим, що, розглядаючи окремі банківські ризики, дослідники знову ж таки наголошують, насамперед, на фінансовій складовій.

Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна дати наступне визначення банківського ризику: ризики в банківській сфері – це загроза невиконання планів менеджменту щодо ресурсної та дохідної частин операцій, тобто це ймовірність того, що відбудеться подія, яка негативно позначиться на прибутку чи капіталі банку.

Здебільшого ризику для банківської системи поділяють на внутрішні та зовнішні, але вчені виділяють й інші групи. Зовнішні ризики значно впливають на стабільність та збалансованість банківської системи. Для оцінки ендогенних ризиків найчастіше використовуються методи логістичного аналізу, оскільки управління такими ризиками практично неможливо. Внутрішній ризик має значний вплив на діяльності конкретного банку, в якому чим більша кількість осіб (клієнтів, посередників, партнерів), пов'язаних з банком, і чим активніше здійснює операції банківська установа, тим більший внутрішній ризик супроводжує діяльність такого банку. Якщо порівняти зовнішні та внутрішні ризики, то можна сказати, що внутрішніми ризиками легше керувати, оскільки їх можна ідентифікувати, класифікувати, виявити, оцінити за величиною ризику та вибрати методи управління ризиком на місці. Наприклад, Пітер С. Роуз акцентує увагу на двох групах ризиків: основних та додаткових (рис. 1.1). Дана класифікація є занадто обмеженою, на жаль, банківські установи не можуть використовувати приведену структуру, так як, на нашу думку, необхідна більш детальна класифікація з виділенням усіх підгруп ризику та виявленням наслідків, що можуть бути і негативними.

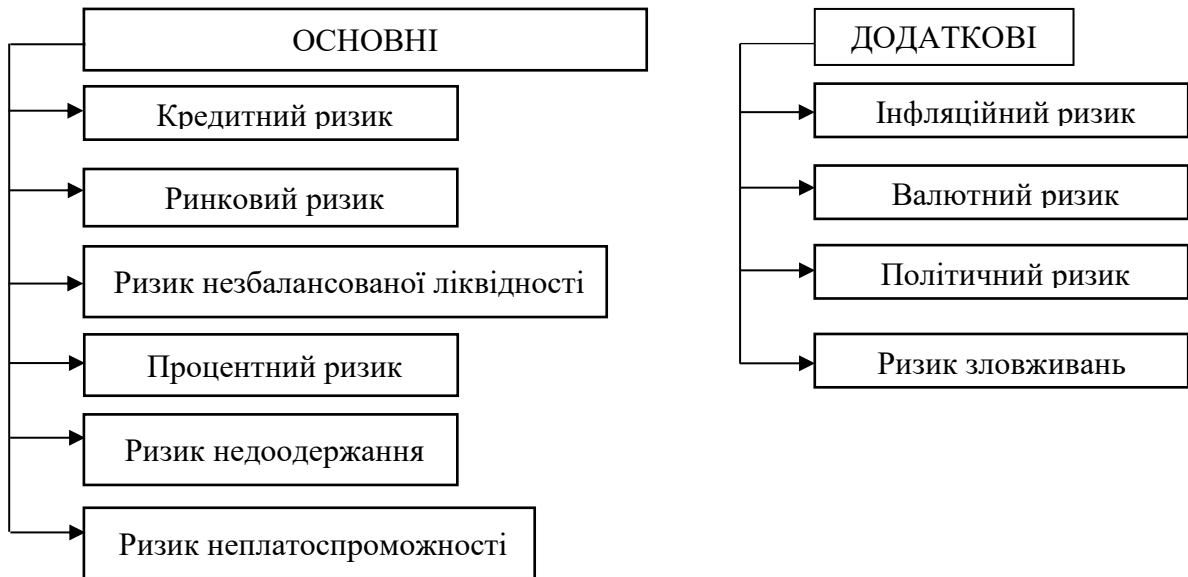


Рис. 1.1. Класифікація банківських ризиків

Наведений нижче профіль аналізу ризику банку є не стільки переліком усіх типів банківського ризику, скільки демонстрацією існування системи, за допомогою якої банки мінімізують такий ризик.

Розглядаючи різні класифікації банківського ризику, не можна не звернути увагу на морфологічний аналіз ризику банку, запропоновану Н. А. Савинською (табл. 1.2), можуть бути використані для створення інформаційно-аналітичної бази для системного визначення та дослідження банківського ризику.

Таблиця 1.2

Морфологічний аналіз ризиків банку

Морфологічна перемінна	Види ризику		
1.Логістика зв'язків (тип потоку)	1.1.Матеріальний	1.2.Фінансовий	1.3. Інформаційний
2. Тип процесу	2.1.Інноваційний	2.2.Інфраструктурний	2.3.Виробничий
3.Місце в системі	3.1.На вході	3.2.У процесі	3.3.На виході
4.Суб'єктивний фактор	4.1.Індивідуальний		4.2.Колективний

Ця таксономія дозволяє визначити джерело та класифікацію ризиків шляхом відстеження зв'язків: логістика (потік) – процес – місце і

характеристики системи – суб'єктивні фактори, а також структура та напрямок комплексного аналізу ризиків, що виникають у організації.

Національний банк України визначив дев'ять категорій ризиків, які є найбільш повними з точки зору ефективності банківської діяльності в Україні: кредитний, ліквідності, зміни процентних ставок, ринковий, валютний, операційно-технологічний, репутаційний, правовий і стратегічний. Ці категорії не є взаємовиключними, тобто один продукт чи послуга можуть наражати банк на численні ризики. Дана класифікація ризиків відображає підхід Національного банку України до ідентифікації банківських ризиків, але не є вичерпною, і кожен банк може її доповнювати відповідно до власного уявлення про ризики своєї поточної або планованої роботи. У цьому контексті банки повинні розробити власну нормативно-правову базу для управління певними категоріями ризиків, включаючи врахування найкращої світової та вітчизняної практики, зокрема Базельського комітету з банківського нагляду, та принципів корпоративного управління.

Специфіка банківських ризиків обумовлена властивістю тільки банківської діяльності функціям, насамперед трансформаційним, і саме цим банківські установи відрізняються від інших економічних суб'єктів. Позитивне вирішення банком зазначених завдань безпосередньо залежить від ефективності його дій та обсягів здійснення ним кредитних операцій, а також можливих рівнів ризиків при управлінні ними.

Найбільш повною класифікацією буде розгрупування наведених у табл. 1.3 ризиків з виділенням усіх підгруп ризику та виявленням негативних наслідків.

Таблиця 1.3

Класифікація ризиків у банківській діяльності

Група ризику	Клас ризику	Категорія ризику
1	2	3
Зовнішні ризики	Ризики операційного середовища	-політичний ризик; -нормативно-правові ризики; -соціальний ризик; -ризик країни;

Продовження табл. 1.3

1	2	3
		<ul style="list-style-type: none"> -ризик конкуренції; -ризик стихійних лих; -макроекономічний ризик; -форс-мажорні ризики; -репутаційний ризик; -галузевий ризик; -ринковий ризик; -інфляційний ризик; -процентний ризик; -технічний ризик
Внутрішні ризики	Функціональні ризики	<ul style="list-style-type: none"> -стратегічний ризик; -технологічний ризик; -операційний ризик; -документарний ризик; -ризик транзакції; -ризик зловживань; -юридичний ризик
	Фінансові ризики	<ul style="list-style-type: none"> -кредитний ризик; -процентний ризик; -ризик ліквідності; -інвестиційний ризик; -валютний ризик; -базисний ризик; -депозитний ризик

Проводячи систематизацію та узагальнення усього вище сказаного, можна зробити висновки, що правильна ідентифікація і класифікація ризиків у банках є гарантом стабільного функціонування банку. Адже в умовах постійної глобалізації економічних процесів не виключається факт виникнення нових ризиків, які досі не були досліджені.

1.2. Характеристика основних методів оцінки та управління ризиками банку

Багато українських банків використовують загальноприйняті методи оцінки ризиків перед тим, як надавати клієнтам ту чи іншу послугу. Важливо також зазначити, що, згідно з Базельським комітетом з банківського нагляду: «банки, які використовують внутрішні рейтингові моделі, повинні проводити

комплексні стрес-тести для оцінки достатності капіталу». Стрес-тестування кредитного ризику банку слід розглядати як один із ключових елементів його системи управління, включаючи оцінку потенційного впливу несприятливих явищ або стресових подій на прибуток та/або капітал банку. Слід зазначити, що стрес-тестування значно розширює можливості оцінки та управління ризиками. Аналіз результатів стрес-тестів допомагає виявити ризики та слабкі сторони банків та розробити відповідні коригувальні заходи [9].

Ефективність процесу управління ризиками значною мірою залежить від швидкого реагування менеджерів на зміну кон'юнктури ринку, а саме фінансового стану банків. Дуже важливо оцінити всі можливі ризики банку за допомогою математичних методів, оскільки недоброякісна та неповна оцінка може призвести до величезних збитків.

На наш погляд, при проведенні оцінки рівня ризику банківської установи слід використовувати не лише один метод оцінки, а їх комбінацію для отримання найбільш точного результату. Так, статистичний метод можна поєднати з елементами аналітичного та експертного методів, або ж для обчислення рівня ризику використовувати комбінований метод.

В рамках таких систем розробляються відповідні управлінські рішення, які базуються на методичній базі, що регламентує питання з оцінки та мінімізації банківських ризиків. Стосовно до проведених банком кредитних операціях в якості об'єкта управління розглядається сукупність наступних ризиків: кредитного, валютного, а також ліквідності. Тому, далі будуть послідовно вивчені використовувані в банківській практиці методи оцінки кожного їх зазначених ризиків табл. 1.4.

Проте й слід розголужувати застосування методів для кожного виду ризику.

Тому питання зниження кредитного ризику є актуальним у сучасних умовах, оскільки українська банківська система стрімко розвивається, а спектр банківських послуг розширюється за рахунок таких продуктів, як кредитування. Основним завданням належного управління кредитним ризиком є пошук реальних шляхів його мінімізації (табл. 1.5) та отримання достатнього доходу для захисту коштів вкладників і підтримки життєдіяльності банківської установи.

Таблиця 1.4

Характеристика методів оцінки банківських ризиків

Методи	Характеристика	Переваги	Недоліки
1	2	3	4
Статистичний	суть цього методу полягає в аналізі всієї статистики, пов'язаної з ефективністю тих чи інших операцій банку, з метою розрахунку ймовірності збитків.	найбільш точний і обґрунтований метод оцінки ризику при наявності статистичної інформації за великий проміжок часу; невеликі витрати на проведення оцінки ризику	висока трудомісткість робіт; при прогнозуванні на основі короткострокових оцінок ризик одержання помилкових даних досить великий
Аналітичний	передбачає аналіз зон ризику з встановленням оптимального ризику для кожного виду банківської операції та їх сукупності в цілому	простота розрахунків і доступність цього методу для великого кола користувачів; витрати на проведення оцінки ризику за допомогою цього методу невеликі	не враховує впливи конкретних факторів ризику на зростання або зменшення ступеня ризику проекту в цілому; вимагає наявності детальних відомостей про проект або вид діяльності
Метод Монте-Карло	полягає в моделюванні випадкових процесів із заданими характеристиками та дає змогу проаналізувати різні "сценарії" в реалізації проекту та врахувати різні фактори, які впливають на ризикованість події	розширює можливості прийняття розв'язків по граничних проектах; висока точність прогнозу	може використовуватися лише для прогнозної оцінки; на підготовку аналізу ризиків витрачається значний час і ресурси
Метод експертних оцінок	використовується при недостатній кількості інформації або при визначенні рівня ризику напряму діяльності, що не має аналогів	оцінює ті види ризику, імовірність настання яких іншими методами оцінити неможливо; простота розрахунків і доступність	можливі помилки, отримані результати за своєю суттю суб'єктивні
Метод аналізу доцільності витрат	Цей підхід визначає потенційні зони ризику	дозволяє виявити "вузькі" місця в діяльності банку з погляду ризикованості	метод застосовний тільки за наявності балансу підприємства; практично відсутній детальний огляд

Продовження табл. 1.4

1	2	3	4
Коефіцієнтний	полягає у розрахунку непрямих (відносних) показників ризикованості	простота й оперативність розрахунків; наявність чіткого алгоритму оцінки ризику	потребує значного обсягу інформації; виникає проблема вибору набору коефіцієнтів, що найбільш адекватно відбиває мету аналізу ризиків
Метод аналогій	передбачає оцінку ризику на основі аналізу бази даних про здійснення аналогічних операцій (проектів) в аналогічних умовах	простота розрахунків; можна використовувати як засіб попередньої оцінки проектів	невисока точність оцінки; ігнорування фактора постійного розвитку будь-якого виду діяльності
Метод "дерева рішень"	припускає оцінку найбільш імовірних значень результатів залежно від варіантів прийняття розв'язків	висока точність оцінки; дозволяє розглядати різні сценарії розвитку подій, викликані впливом багатьох факторів ризику	значні витрати часу; складність виділення факторів ризику й оцінки ступеню їх впливу на збільшення або зменшення ризику проекту

У вітчизняній практиці методи мінімізації кредитного ризику умовно поділяють на зовнішні та внутрішні. Внутрішні методи зниження кредитного ризику в банківських фінансових установах переважно передбачають міжбанківське управління, включаючи оцінку кредитного статусу позичальників, обмеження, нормування, диверсифіковані форми та умови кредитування, створення резервів. Зовнішній підхід до мінімізації кредитного ризику, пов'язаного з позичальником, полягає в прагненні банку перерозподілити ризик шляхом передачі його частини іншим суб'єктам або об'єктам правовідносин. До них належать: розподіл ризиків, зовнішнє страхування, безпека, гарантії, поручителі [81].

В економічній літературі більшість вчених погоджуються, що уникнення, збереження, прийняття та зменшення кредитного ризику є загальними підходами до управління кредитним ризиком (табл. 1.5).

Загальні методи управління кредитним ризиком

Методи управління кредитним ризиком	Підходи до управління	
Уникнення	Відмова від кредитування ненадійного позичальника	
	Відмова від кредитування підозрілої операції	
Збереження	Пошук нових секторів кредитного ринку	
	Створення нових кредитних продуктів	
Прийняття	Повне прийняття (поглинання)	
	Часткове прийняття	розкладання
		перекладання
		страхування
		забезпечення
сек'юритизація		
Зниження	Можливого збитку	лімітування
		синдиціювання кредиту
	Можливості виникнення втрат	диверсифікація

Більш специфічними є методи мінімізації кредитного ризику за його різновидом (індивідуальний кредитний ризик і портфельний кредитний ризик), що структуровані на рис. 1.2.

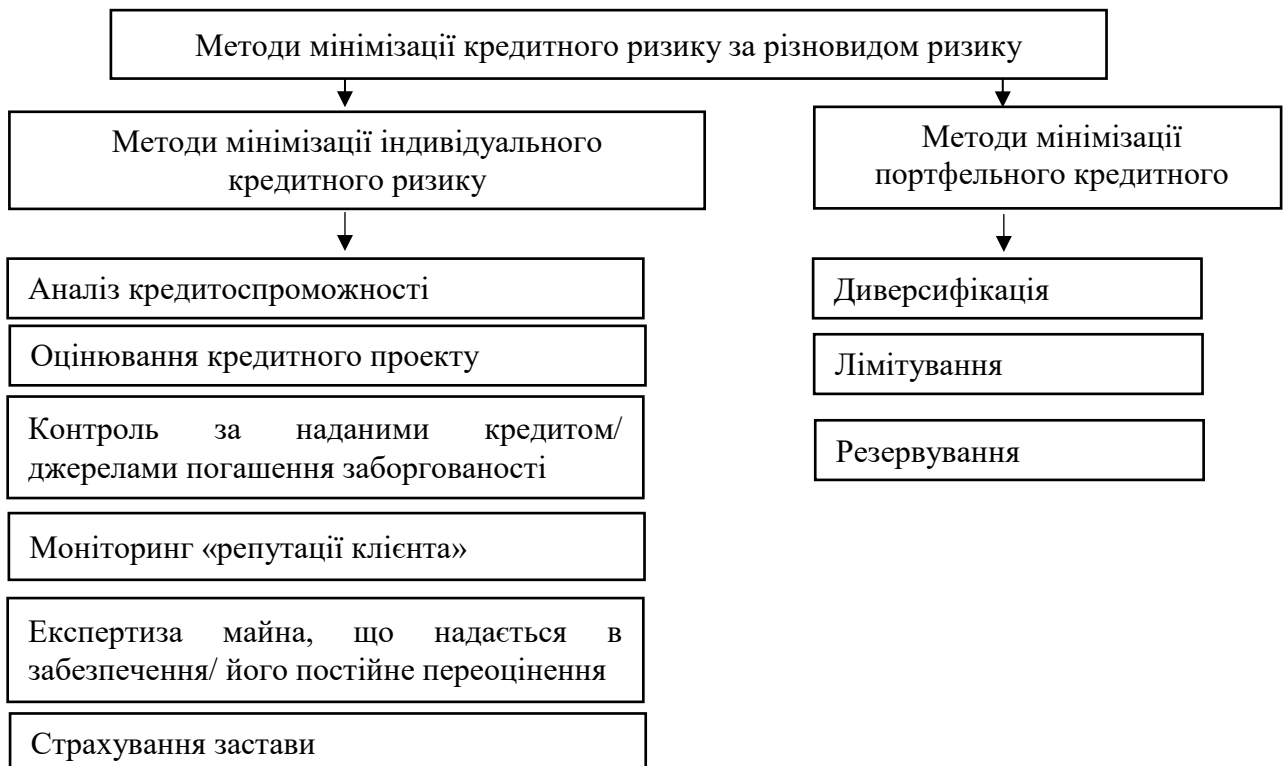


Рис. 1.2. Методи мінімізації кредитного ризику за різновидом ризику

Відповідно до рис. 1.2, диверсифікаційний підхід передбачає виділення кредитних коштів широкому колу позичальників із різними характеристиками та умовами діяльності. Основним недоліком даного методу мінімізації рівня кредитного ризику є очікуваний менший рівень прибутковості бізнес-діяльності, оскільки в більшості випадків розширення сектору кредитування пов'язане з використанням менш прибуткових сфер діяльності та впровадженням додаткових продуктів у банківських установах, впровадження яких характеризується підвищеними витратами (розробка спеціального програмного забезпечення, аналіз ринку, формулювання маркетингової стратегії, набір нової команди та її професійне навчання продуктам тощо).

Лімітування являє собою процес із встановлення максимальних розмірів (лімітів) наданих кредитів що сприяє зменшенню портфельного кредитного ризику. Використання банківськими установами даного методу дозволяє уникнути необдуманної концентрації будь-якого ризику, що дозволяє уникнути банкам критичних втрат та забезпечити стабільні прибутки.

Резервування, метод зниження кредитного ризику, стосується накопичення частини коштів для компенсації банкам комісії, понесеної за непогашеними кредитами. Цей метод є одним із способів самострахування банків для захисту вкладників, кредиторів та акціонерів [82].

Застава залишається, безперечно, найпоширенішою та найефективнішою гарантією кредиту (і, отже, способом мінімізації кредитного ризику), яку надають українські банківські установи. Перевага використання застави полягає в тому, що вона ефективніша за інші методи мінімізації кредитного ризику, оскільки використання застави, завдяки економічним і психологічним мотиваціям позичальника, знижує цей ризик і забезпечує не тільки повернення суми кредиту, а й відсотків по ньому.

Таким чином, управління кредитним ризиком має охоплювати всю діяльність фінансово-кредитних установ, що впливає на параметри їхнього ризику, становлячи безперервний процес аналізу виникнення ризиків та відповідного середовища та/або ступеня вразливості фінансово-кредитних установ до таких ризиків. З метою мінімізації кредитного ризику фахівці банків повинні проводити постійний моніторинг кредитного процесу, всебічно аналізувати кредитоспроможність позичальника, вибирати вид забезпечення (порука, застава тощо) за кредитними операціями [57].

Суттєво впливає на діяльність кожної банківської установи і валютний

ризик, який залежить від коливання валютного курсу та від власної валютної позиції банку, а в нинішніх реаліях повномасштабних військових дій і від низки суттєвих зовнішніх факторів, таких як фіксований курс, золотовалютні резерви, фінансова допомога іноземних партнерів тощо (рис. 1.3).



Рис. 1.3. Методи мінімізації валютного ризику

Модель валютного метчингу дозволяє проаналізувати вплив зміни валютного курсу на прибуток банку і на основі отриманих результатів провести необхідні дії для встановлення і обґрунтування внутрішніх лімітів валютного ризику [77].

Так, як на рис. 1.3. превентивний підхід до мінімізації валютного ризику банку спрямований на запобігання реалізації зовнішніх факторів або збалансування наслідків їх дії, якщо їм неможливо запобігти за рахунок позитивних впливів. Якщо за результатами контролю встановлено, що застосований профілактичний метод є неефективним, необхідно розпочати застосування поточного методу.

Варто зазначити, що методи мінімізації валютного ризику та валютних позицій, які використовуються сучасними банками у фінансово-господарській діяльності, поділяються на дві великі категорії:

- управління валютною структурою балансу (превентивні методи);
- хеджування валютного ризику (поточний метод) .

Застосування методів з першої пункту впливає на валютну структуру балансу та обмежує негативні наслідки, пов'язані з переоцінкою валютних

фінансових інструментів, що є традиційними прийомами управління валютною позицією. Але управління валютною позицією через здійснення балансових операцій не завжди відповідає стратегічним і тактичним планам здійснення фінансово-економічної діяльності банківською установою, а іноді є не вигідним і з погляду витрат. З приводу цього зазначимо, що методика хеджування передбачає забезпечення певного рівня захисту від впливу валютних ризиків за допомогою укладання додаткових угод на певний строк в іноземній валюті, завданням яких є компенсація можливих фінансових втрат унаслідок зміни валютного курсу.

У теорії управління ліквідністю банків існує два різних стратегічних підходи. Перший підхід базується на чіткій відповідності між структурою активів банку та структурою пасивів. На відміну від цього, другий підхід базується на визнанні фактичних невідповідностей у практиці структури банківських активів і пасивів [71]. Вважається, що зобов'язання великих банків перед клієнтами та вкладниками є довговічними та надійними, але добре відомо, що навіть найбільші банки не застраховані від негативних наслідків зміни макроекономічних умов у національному масштабі., таких як економічні кризи, банкрутства, неплатоспроможність клієнтів, кон'юнктури попиту і пропозицій на ринках позичкових капіталів.

Ризик ліквідності виникає, коли активи на момент погашення перевищують зобов'язання. Процес мінімізації ризику ліквідності банківських установ розробляється за такою схемою: ідентифікація ризику, кількісна та якісна оцінка, планування, обмеження ризику, яка включає наступні більш конкретні підходи до мінімізації ризику ліквідності банку:

- виявлення високоприбуткових і в той же час низькоризикованих напрямків фінансування відповідно з поточною ситуацією на ринку;

- відбирання пріоритетних сегментів кредитного ринку шляхом ретроспективного аналізу ризикованості різних напрямків кредитної діяльності в попередніх періодах;

- коригування політики банку щодо залучення активів та пасивів напрямки при зміні стратегічних цілей і пріоритетів банку;

- збільшування обсяги кредитування в перспективних галузях і згортати фінансування малопривабливих секторів [63].

Робота банку з ризиком ліквідності представлена в табл. 1.6.

Таблиця 1.6

Ризик ліквідності банку (склад ризику, його управління)

Вид ризику ліквідності	Склад ризику	Види активів та пасивів, що беруть участь в розрахунку	Методи управління ризиком ліквідності
Ризик поточної ліквідності	<p>Нестача вільних коштів для проведення поточних платежів, що може мати наступні наслідки:</p> <p>ріст видатків на залучення позапланового міжбанківського кредиту ;</p> <p>неодержаний прибуток або збиток за рахунок дострокової реалізації високоліквідних активів і відмови від запланованого розміщення;</p> <p>збиток репутації банку</p>	<p>Активи: коррахунки й каса, активи, розміщені на строк до 1 місяця;</p> <p>Пасиви: непостійна частина пасивів до запитання й термінові пасиви, залучені на строк менше 1 місяця</p>	Залучення короткострокових джерел. Відмова від запланованого розміщення коштів. Продаж високоліквідних активів.
Ризик перспективної ліквідності	<p>Виникнення ризику поточної ліквідності в перспективі.</p> <p>Виникнення відсоткового ризику в перспективі.</p>	Всі активи й пасиви, розбиті на термінові групи.	Зміна політики проведення активно-пасивних операцій.

Для зниження ймовірності виникнення ризику та ефективної роботи банківської системи та окремих банків необхідно прийняти певні методи управління банківськими ризиками. Розглянемо кілька груп підходів до управління банківськими ризиками:

Методи уникнення банківських ризиків. Уникнення стосується лише внутрішніх ризиків. Суть цього підходу полягає у виборі такої банківської стратегії, яка відкидає ризикову банківську діяльність, яка може призвести до втрати прибутку, тому цей підхід не є поширеним [48].

Методи прийняття банківського ризику включають наступні підгрупи:

шляхи зниження банківського ризику – цей шлях включає вдосконалення організаційної структури, якості персоналу, технічних засобів, щоденного моніторингу та контролю;

методи самостійного захисту від банківського ризику – ці методи забезпечують можливість покриття збитків за рахунок власних коштів банку, тобто банк створює резерви для покриття всіх збитків;

методи передачі банківського ризику – розподіл і диверсифікація ризику

між іншими учасниками ринку. Більшість із цих методів використовуються сьогодні: страхування, хеджування та договори гарантії.

На практиці банки найчастіше використовують не один підхід мінімізації та управління ризиком, а їх комбінацію.

Тому визначення підходу до оцінки та управління ризиком банку є важливим етапом у процесі управління ризиком, який включає визначення рівня ризику, оцінку та управління ним, у тому числі встановлення його допустимих меж. Кожен із розглянутих підходів може бути використаний для конкретних ризиків.

1.3. Система управління ризиками банківської діяльності

У банківській справі важливо мати якісну структуру та незалежну систему управління ризиками, що зумовлено складністю банківських продуктів та чергуванням кризових явищ у фінансовому секторі [42].

На погляд автора, визначення «управління банківськими ризиками» науковцями не є повними, оскільки їхня увага направлена мету даного процесу – мінімізації ризику. Управління ризиком, окрім його мінімізації має складатись із заходів, за допомогою яких можливо зробити прескрінінг та виявити факти настання такого ризику на ранньому етапі його появи. Тобто, управління банківським ризиком слід розуміти як процес, за допомогою якого банки ідентифікують ризики, оцінюють рівні ризику, здійснюють моніторинг рівнів ризику, відстежують і контролюють свої ризикові позиції [22].

З метою продовження практичного застосування системи управління ризиками, в тому числі на основі практики АТ «ПроКредит Банк», необхідно проаналізувати економічну літературу для визначення існуючого визначення поняття «управління ризиками банку» та детально розглянути, що являє собою така система (табл. 1.7)

Система управління ризиками банку базується на комплексному застосуванні чотирьох методів: прийняти певний ризик (банки добре капіталізовані); запобігання ризику (враховуючи функціональну спеціалізацію); доручення ризику (через хеджування (страхування), авторизація); менеджмент

(встановлення технічних процедур управління ризиками та суворе дотримання їх принципів).

Таблиця 1.7

Визначення поняття «управління банківськими ризиками»

Автори	Визначення поняття «управління банківськими ризиками»
О. І. Барановський [8]	Основними компонентами управління ризиками є ідентифікація, кількісна оцінка та моніторинг умов ризику.
В. В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко [14]	Управління ризиками в банківській галузі розуміється як необхідність застосування різних методів, процесів і заходів в управлінській діяльності, щоб можна було певною мірою передбачити можливість виникнення ризикових подій і прагнути знизити ступінь ризику до прийнятної межі.
В. І. Корнейчук [36]	Управління банківським ризиком - це процес виявлення, вимірювання, постійного спостереження за банківськими ризиками і прийняття адекватних заходів для захисту від ризиків або оптимізації їх розмірів.
Е. В. Іода, Л. Л. Мешкова, Е. Н. Болотіна [11]	Це функція банківського менеджменту. За допомогою різноманітних заходів можна певною мірою передбачити настання подій банківського ризику та вжити заходів для зниження ступеня цих ризиків.
Я. О. Примостка, П. М. Чуб, Г. Т. Карчева [50]	Управління банківськими ризиками – це процес, спрямований на ідентифікацію, вимірювання, контроль і моніторинг ризикових позицій банку та врахування взаємозв'язків між різними типами ризиків.
В. Бауер, М. Райзер [62]	Управління банківським ризиком розглядається як набір стратегій хеджування для зміни ймовірності розподілу майбутньої вартості активів банку

Нижче автори розглядають кожен вид ризику (що включає підсистеми управління кредитним ризиком, ризиком ліквідності, процентним ризиком, ринковим ризиком, валютним ризиком, операційно-технічним ризиком, репутаційним ризиком, стратегічним ризиком та юридичним ризиком) [82]. Інформація відображається в табл. 1.8.

Відповідно до аналізу табл. 1.8 система управління ризиками банківської фінансової установи повинна охоплювати всі її структурні елементи — від керівного органу до рівня, який безпосередньо приймає або генерує ризики.

Система управління ризиком (за класифікацією ризику)

Вид ризику	Складові системи управління певним видом ризику
1	2
Кредитний ризик	політики управління кредитними ризиками; положення про фінансування позичальників, у тому числі за балансовими та позабалансовими операціями банку; процес виявлення кредитів дедалі гіршої якості; належним чином поводитися з непрацюючими активами; подання періодичних звітів до правління та наглядової ради, що містять відповідну інформацію для оцінки рівня ризику активних операцій; проведення незалежного аудиту кредитної діяльності, метою якого є аналіз якості кредитів фізичних осіб та кредитного портфеля.
Ризик ліквідності	проаналізувати балансові рахунки банку за певний період для визначення обсягу та структури статей балансу; визначити плановий період для оптимізації структури балансу та розбити період відповідно до змін руху грошових коштів; встановлювати ліміти за кожною статтею консолідованого балансу відповідно до стратегії розвитку банківсько-фінансових установ; безпосередня оптимізація статей балансу шляхом розрахунку оптимальної структури активів
Ризик зміни процентної ставки	виведення результатів стрес-тесту, де фактором стресу будуть зміни процентних ставок; представлення внутрішньої документації та процедур ціноутворення на активи та пасиви (такі положення повинні враховувати розмір банку, бізнес-модель, диверсифікацію бізнесу та бути затверджені відповідно до обраної банком форми корпоративного управління); розробити ефективні процедури щодо регулярного перегляду процентних ставок, щоб забезпечити їх відповідність поточним фінансовим показникам на ринку.
Відсотковий ризик	позики за плаваючими ставками (заходи, які дозволяють банкам змінювати відсоткову ставку за позиками, які вони надають у відповідь на коливання); оперування ф'ючерсними процентними ставками та операціями своп, щоб спекулювати на змінах ринкових процентних ставок, уникаючи при цьому процентних ризиків; завдяки методу форвардної угоди між клієнтом і банківською установою досягається форвардна угода про передачу кредиту на певну дату, певну суму та певну пропорцію;
Ринковий ризик	введення правил, коли банки готові проводити торгові операції або приймати позиції; встановлення правила щодо лімітів ризику за типом банківського інструменту, за галуззю чи сектором економіки та за територіальним розміщенням

1	2
Валютний ризик	постійно переглядати положення про роботу грошей у разі будь-яких змін кон'юнктури ринку; затвердити механізм управління валютною позицією банку; впровадити підхід до управління валютним ризиком: форвардні валютні угоди; валютні ф'ючерсні угоди, валютні свопи.
Операційно-технологічний ризик	скласти план управління персоналом; впроваджувати та підтримувати сучасні технічні рішення для банківських продуктів та послуг; забезпечувати інфраструктурні потреби банку (особливо програмно-технічні засоби) виходячи з обсягу та складності поточної та планованої діяльності банку.
Ризик репутації	впровадити моніторинг репутації клієнтів банку для уникнення контактів з клієнтами з поганою репутацією; регулярно відстежувати висвітлення діяльності Банку, пов'язаних з ним установ і клієнтів у засобах масової інформації для вжиття відповідних заходів для підтримки та відновлення позитивної репутації та іміджу Банку.

Надійна система управління ризиками вимагає певних положень для кожного виду ризику, процесу, кваліфікованого персоналу та системи контролю [66].

Ці резерви відображають намір банку досягти очікуваних результатів. Вони визначають критерії та операції, які необхідно застосовувати для виконання певних завдань. Добре розроблені умови базуються на правильно сформульованій місії, цінностях і принципах діяльності банку. Вони також чітко визначають рівень толерантності банку до ризику. Слід запровадити механізми зміни резервів у разі зміни характеру діяльності банку або рівня його толерантності до ризику. Правила повинні бути конкретизовані з урахуванням операційної складності, розгалуженості організаційної структури тощо.

Система управління ризиками складається з об'єктів і суб'єктів управління. Об'єктну позицію в системі управління займає банківська установа та його позиція у порівнянні з конкурентами на фінансовому ринку. Контрольною змінною є оцінка – рівень ризику. Керівна сторона або суб'єкт управління в цій підсистемі є підрозділом управління ризиками, який використовує різні методи управління ризиками та впроваджує заходи впливу на управління відповідно до отриманої інформації, щоб знизити рівень ризику або підтримувати ризик на певному рівні. Підсистема управління ризиками

побудована за принципом пошаровості [3]. Таким чином, процес управління ризиками відбувається на двох рівнях: виконавчому та координаційному.

Хоча банки впровадили масштабні заходи з управління ризиками, НБУ та його рекомендацій недостатньо, щоб охопити всі етапи управління банківськими ризиками та поетапні дії щодо виявлення ризиків. Тут лише зазначається, що у світовій банківській практиці ризик-менеджмент поділяється на чотири взаємопов'язані етапи: ідентифікація ризику (виявлення), кількісна та якісна оцінка ризику (вимірювання), контроль і моніторинг ризику [15]. Однак основні елементи системи управління ризиками банку є широкими і можуть бути представлені в наступному вигляді (рис. 1.4).

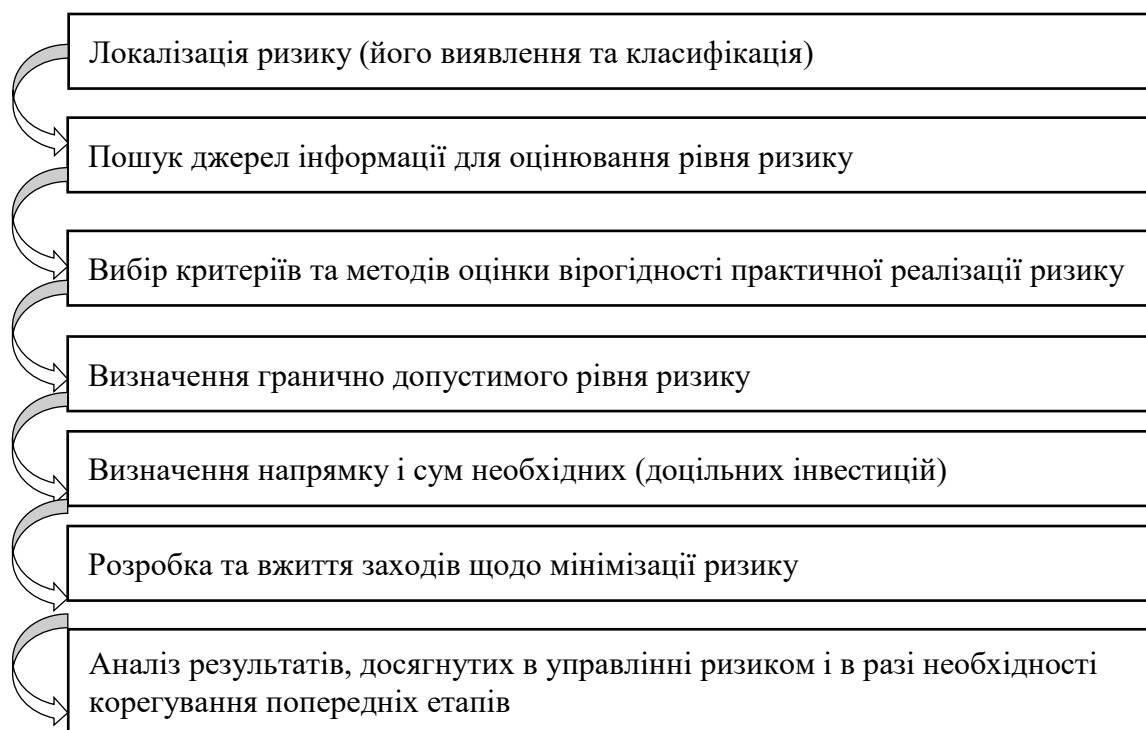


Рис. 1.4. Основні етапи ризик-менеджменту

Таким чином, під системою управління ризиками науковці повинні знати про послідовний набір управлінських заходів для організаційного, економічного, методологічного, аналітичного, нормативного та фінансового забезпечення для своєчасного виявлення, оцінки, постійного моніторингу та контролю ризиків, пов'язаних із подіями обслуговування споживачів, спрямованих на здійснення протиправної діяльності та мінімізацію негативних наслідків таких подій [31]. Максимізація прибутку під час банківської діяльності можлива при досягненні прийняттого рівня стабільного ризику та

його мінімізації. Для здійснення ефективного управління ризиками в банківській галузі насамперед необхідно вибрати оптимальну банківську бізнес-стратегію, оптимізувати систему моніторингу ризиків, встановити ефективні рівні управління та різні механізми управління ризиками, а також скоординувати рівні управління.

1.4. Фінансово-економічна характеристика АТ «ПроКредит Банк»

ПроКредит Банк входить до міжнародної групи ProCredit Group, акціонером якої є ProCredit Holding (Німеччина). ПроКредит Банк розпочав свою діяльність в Україні в лютому 2001 року як банк, що надає кредити представникам мікро-, малого та середнього бізнесу. До осені 2003 року банк був відомий як «Мікрофінансовий банк». Зміна назви пов'язана з рішенням акціонерів об'єднати під однією назвою мережу заснованих ними банків, які працюють у сфері кредитування малого бізнесу. У Східній Європі ProCredit має представництва в Албанії, Болгарії, Боснії та Герцеговині, Грузії, Косово, Македонії, Молдові, Румунії та Сербії.

ПроКредит Банк отримав найвищий рейтинг в Україні від міжнародного рейтингового агентства Fitch Ratings.

Обслуговуючи корпоративних клієнтів, банк орієнтується на малий та середній бізнес, оскільки вважає, що саме він створює робочі місця та вносить значний внесок у розвиток економіки країни. Надаючи прості та доступні можливості для заощаджень та інших банківських послуг, а також виділяючи значні ресурси на фінансову освіту, банки прагнуть виховувати культуру заощаджень та фінансової відповідальності серед громадян.

З 2004 року ПроКредит Банк обрав напрямок інклюзивності, розширюючи сферу послуг підприємцям і звичайним людям. Щоправда, якщо у 2015 році робити ставку на фінансування малого та середнього бізнесу, тим самим зменшуючи кількість роздрібних клієнтів, сьогодні ж у «роздрібному» арсеналі ПроКредит Банку є прості, зрозумілі депозитні та карткові продукти.

Принципова схема структури власності АТ «ПроКредит Банк» станом на 01.01.2022 наведена на рис. 1.5, організаційна структура АТ «ПроКредит Банк» представлена в Додатку Б.

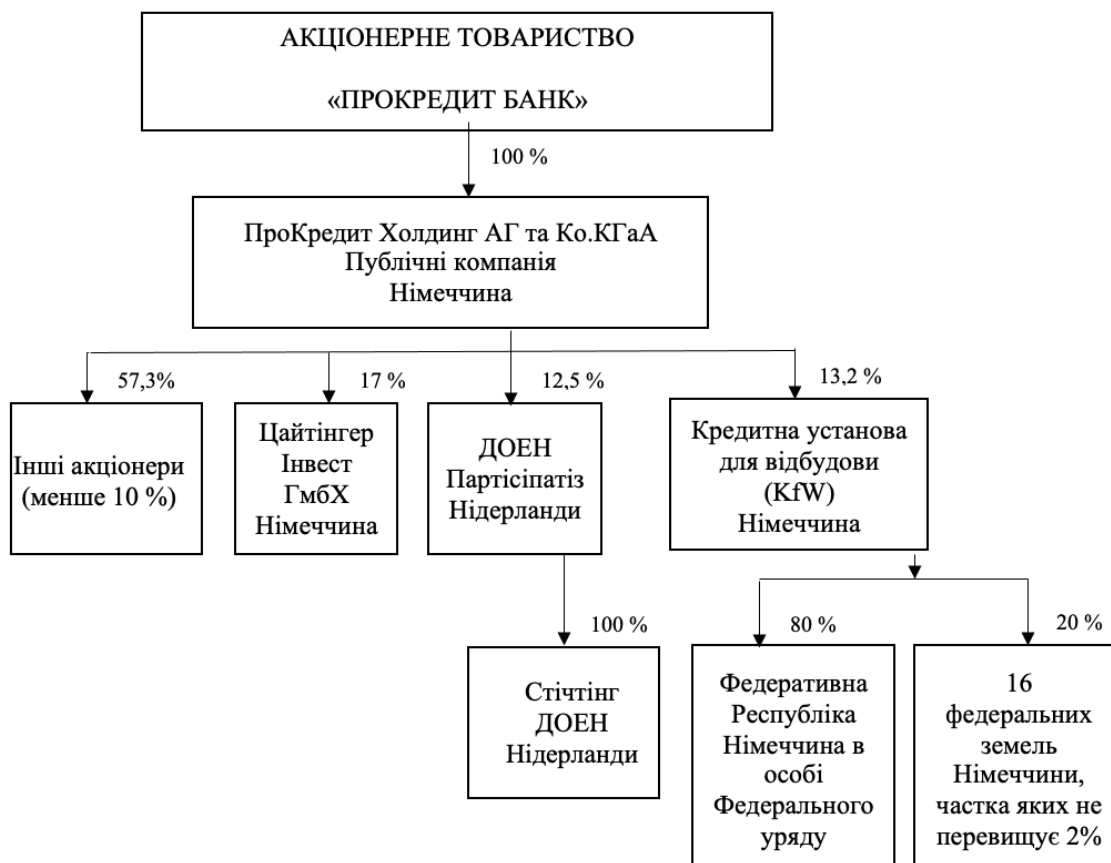


Рис 1.5. Структура власності АТ «ПроКредит Банк»

Останніми роками банк прийняв ідею розширення своїх послуг за допомогою цифрових платформ, а не звичайних відділень. Майже всі повсякденні банківські операції тепер можна проводити онлайн, а нова послуга розробляється що дозволить клієнтам робити це, не відвідуючи звичайне відділення. Відкрийте рахунок онлайн. відділення. До початку повномасштабного вторгнення діяльність банку фактично була зосереджена в п'яти українських містах (Київ, Одеса, Харків, Дніпро та Львів), а після вторгнення, щоб забезпечити безпеку співробітників і клієнтів, Харківська філія була переїхала до Києва, загальна кількість філій на даний момент становить 4, де працює близько 400 співробітників.

Активи на балансі розглядаються з точки зору їх призначення в активах банку, з точки зору складу та цільового використання фінансових ресурсів, а також з точки зору собівартості, яка зумовлена фінансовою діяльністю банку з

метою отримання доходу. Ці напрями дослідження дають змогу оцінити ліквідність і прибутковість банків.

Проаналізуємо активні операції банківських установ, і відразу зазначимо, що аналіз базується на комплексному звіті АТ «ПроКредит Банк». Основою для аналізу банківської діяльності є бухгалтерський баланс.

Основними видами аналізу банківських балансів є:

структурний аналіз, який дозволяє оцінити зміни в структурі активів і пасивів з часом;

аналіз коефіцієнтів, який дозволяє знайти якісні характеристики активів і пасивів (з використанням кількох коефіцієнтів одночасно).

Як ми бачимо із табл. 1.9, основною активною операцією ПроКредит Банк є кредитування клієнтів. У минулі роки та у 2021 році ПроКредит Банк досягнув позитивних результатів. Результати їхньої діяльності продемонстрували позитивний розвиток, незважаючи на пандемію та уповільнення економіки. Кредитний портфель зріс на +16% у 2021 році, сягнувши 23,4 млрд грн (з часткою в загальному обсязі активів у 71,79%) . Обсяг коштів зріс на 12% у 2021 році, сягнувши 7,6 млрд грн. Майже всі суттєві складові активів зросли у номінальному значенні за період 2019-2021 рр., окрім нематеріальних активів (- 78%).

Щодо зникнення інвестиційної нерухомості з активів банку, то у 2018 році банк почав знижувати кількість відділень згідно розділу 1 цього звіту, почав переходити з орендної плати за розміщення відділень на власні, звідси у 2021 році в балансі є нерухомість, що будувалась і яка в свою чергу збільшила й примножила основні засоби банку, серед такої нерухомості нові активи в Харкові та Києві.

Аналіз пасиву банку починається з визначення його розміру за даними балансу, для чого розраховується залишок коштів на спеціальному рахунку за даними балансу банку. На цьому ж етапі аналізу наведено динамічну характеристику зміни та структуру пасивів банку. Для зручності аналізу зобов'язання банків класифіковано за різними ознаками, а саме за вкладниками, клієнтською базою, формою власності, строком і черговістю окупності, цінами на ресурси тощо [13].

Таблиця 1.9

Структура активних операцій АТ «ПроКредит Банк» у 2019– 2021 рр.

Показники, тис.грн	2019 р.		2020 р.		2021 р.		Відхилення (2019–2021 рр.)	
	сума, тис. грн	%	сума, тис. грн	%	сума, тис. грн	%	у сумі, тис. грн.	ТП, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	6792359	28,44	6999775	25,8	7593071	24,01	800712	11,79
Кредити та аванси клієнтам	16574098	69,41	19498716	71,9	22705397	71,79	6131299	36,99
Інвестиційні цінні папери	686	0,00	823	0,00	760	0,00	74	10,79
Похідні фінансові активи	0	0,00	0	0,00	12522	0,04	12522	100
Відстрочений податковий актив	3151	0,01	8515	0,03	11725	0,04	8574	272,1
Нематеріальні активи	3384	0,01	4992	0,02	8487	0,03	5103	150,8
Основні засоби	349981	1,47	482759	1,78	531665	1,68	181684	51,91
Інші фінансові активи	14555	0,06	46280	0,17	707346	2,24	692791	4760
Інші нефінансові активи	140835	0,59	35680	0,13	30348	0,10	-110487	-78,45
Активи утримані до продажу	0	0,00	59700	0,22	27408	0,09	27408	100
Усього активів	23879049	100	27137240	100	31628729	100	7749680	32,45

Значну частину загальних банківських ресурсів банків (табл. 1.10) займають залучені кошти. Водночас дуже важливо, щоб їх збільшення було забезпечене покращенням рівня власних коштів, також завдяки поверненню прибутку, який заробили обратно в бізнес, інакше банки можуть стати неплатоспроможними та збанкрутувати.

Таблиця 1.10

Динаміка, склад і структура зобов'язань АТ «ПроКредит Банк»

Показники, млн. грн.	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, млн. грн.		Темп приросту, %	
				2019- 2020	2020- 2021	2019- 2020	2020- 2021
Кошти інших банків	522245	535718	466933	13473	-68785	2,58	-12,84
Кошти клієнтів	14542229	18303282	20579167	3761053	2275885	25,86	12,43
Інші залучені кошти	4741927	4283904	6387781	-458023	2103877	-9,66	49,11
Інші фінансові зобов'язання	77377	145423	104383	68046	-41040	87,94	-28,22
Інші нефінансові зобов'язання	18723	27903	32397	9180	4494	49,03	16,11
Поточні податкові зобов'язання	34515	33764	46896	-751	13132	-2,18	38,89
Похідні фінансові зобов'язання	0	19246	0	19246	-19246		-100
Усього зобов'язання	18837017	23349240	27617557	4512223	4268317	23,95	18,28

Провівши горизонтальний аналіз за період 2019-2021 рр. можна зробити такі висновки: основну питому вагу займають кошти клієнтів, кошти банків та інших фінансових установ та інші зобов'язання не займають більше 3% протягом досліджуваного періоду.

Проаналізувавши табл. 1.10, можна сказати, що АТ «ПроКредит Банк» нарощує ділову активність і залучає кошти для розміщення їх шляхом виконання активних операцій. Зростання депозитної бази відбувалося в основному за рахунок приросту коштів фізичних та юридичних осіб, а не за рахунок міжбанківських кредитів, що є позитивною тенденцією.

На цю динаміку впливають як внутрішні, так і зовнішні фактори. На формування депозитних ресурсів банку впливають такі внутрішні чинники, як фактичний обсяг коштів, імідж банку на ринку депозитних внесків і поточних

рахунків, ефективність маркетингової діяльності банку, особливо конкурентна політика, кваліфікація персоналу, в тому числі обслуговування клієнтів. культура, технологія, яку використовує банк, та її відповідність існуючим і потенційним потребам клієнтів, а також широта послуг, що надаються клієнтам з обслуговування поточних, депозитних та інших рахунків. До зовнішніх факторів, які впливають на формування депозитних ресурсів банків, належать ступінь конкуренції в банківській галузі, поточна ринкова кон'юнктура, регулювання з боку НБУ, стан грошово-кредитної системи, рівень інфляції, рівень доходів населення [61].

Обсяг коштів клієнтів зріс на 12% у 2021 році, сягнувши 20,6 млрд грн. Кошти на поточних рахунках від інших банків несуттєва частина зобов'язань Банку, у 2021 році вони зменшились на 68785 тис. грн. (12,84%) і склали 466933 тис. грн. Зменшення коштів на поточних рахунках, пояснюється їхнім збільшенням на ощадних, оскільки ощадні рахунки в АТ «ПроКредит Банк» - це рахунки, які відкриваються кожному клієнту із щоденних нарахуванням відсотків на суму залишку, також клієнти можуть в будь-який момент перевести кошти на свій поточний рахунок, з якого вже будуть виконувати всі платежі.

2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ БАНКІВ З УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

2.1. Аналіз економічних показників АТ «ПроКредит Банк»

Варто зазначити, що аналізований банк не залучає міжбанківські кредити та не надає їх. Проте Банк є структурною одиницею ПроКредит Холдингу, який в свою чергу надає підтримку українському філіалу. Незважаючи на негативний вплив війни на банківську діяльність, Банк підтримував достатні показники ліквідності та зміг погашати кредити міжнародних фінансових організацій згідно з графіками погашень. Кошти клієнтів залишалися стабільними протягом шести місяців 2022р.: кошти юридичних осіб зросли на 2,8%, а кошти фізичних осіб- на 3,4%.

Станом на 30.06.2022 Банк має новий кредит від Національного Банку України, отриманий у 2022 році, на суму 540 мільйонів гривень, що повністю забезпечений заставою у формі гарантійного депозиту у євро.

Переважна частка активів Банку припадає на кредитний портфель (72% станом на 31.12.2021). Кредитна діяльність Банку здебільшого фінансується через залучення депозитів фізичних і юридичних осіб. Кредитний портфель переважно складається з короткострокових і середньострокових кредитів для малого й середнього бізнесу. Більшість наданих кредитів — це строкові аннуїтети з низьким відсотком неповернення. Результатом цього є надзвичайно диверсифіковані й надійні грошові надходження. В операціях із залучення депозитів основна увага приділяється цільовій групі малих та середніх підприємств та приватних клієнтів визначеної цільової групи, з якими встановлюються довготривалі відносини, щоб зберегти їх лояльність до Банку навіть у кризові часи. Разом із зміцненням позиції як Банку для малого і середнього бізнесу та приватних клієнтів, для яких є перевагою електронні засоби банкінгу, збільшується й кількість поточних рахунків юридичних та фізичних осіб: поточні рахунки зазвичай є джерелом стабільного доходу для Банку, оскільки клієнти зобов'язані підтримувати певний рівень коштів на своїх рахунках у зв'язку з операційною необхідністю, а також сплачують комісію за обслуговування. У 2021 році джерелом фінансування та суттєвого зростання кредитного портфеля Банку також були міжнародні кошти фінансових установ.

Цей довгостроковий капітал також допомагає нам зменшити ризик ліквідності та фінансування шляхом диверсифікації наших джерел. Усі ці чинники мають на меті обмежити можливу концентрацію ризику ліквідності й досягти простоти й зрозумілості системи управління ліквідністю.

Отже, АТ «ПроКредит Банк» до повномасштабного вторгнення був схильний залучати кошти з депозитів, а не за міжбанківськими кредитами чи за допомогою емітованих боргових цінних паперів. Після 24 лютого 2022 року для підтримання ліквідності Банком було залучено додатковий кредит від НБУ, також в планах банківської групи ПроКредит є підтримка від Холдингу у вигляді кредитної лінії. Також, аналізований банк має тенденції до збільшення собівартості залучених коштів, шляхом збільшення питомої ваги саме строкових та ощадних депозитів.

Таблиця 2.1

Аналіз фінансових результатів АТ «ПроКредит Банк»

Показники, тис. грн	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення 2019/2020	Абсолютне відхилення 2020/2021	Темп приросту 2019/2020	Темп приросту 2020/2021
Звіт про фінансовий стан							
Процентні доходи	2757371	2572494	2375204	-184 877	-197 290	-6,70	-7,67
Процентні витрати	1452733	1285070	937325	-167 663	-347 745	-11,54	-27,06
Комісійні доходи	112429	242227	285581	129 798	43 354	115,45	17,90
Комісійні витрати	10283	66620	78281	56 337	11 661	547,87	17,50
Чистий прибуток	696224	542193	765365	-154 031	223 172	-22,12	41,16

Згідно табл. 2.1 у 2020 році Банк заробив 542 193 тис. грн чистого прибутку, що на 22% нижче, ніж чистий прибуток 2019 року. Це зменшення було зумовлено більшими витратами на резерви по кредитах у 2020 році. Основним фактором збільшення резервів стало оновлення макрофакторів, на які вплинув глобальний економічний спад, спричинений пандемією.

У 2021 році Банк заробив 765 365 тис. грн чистого прибутку, що на 41% вище, ніж чистий прибуток 2020 року. Основні операційні та фінансові показники Банку підтверджують стійкість бізнес-моделі, яку Банк прагне

підтримувати в найближчі роки. Зростання обсягів бізнесу в 2021 році відповідає оцінці поточних умов та ділового потенціалу в найближчому майбутньому. Зменшення процентних доходів та витрат у 2021 році у порівнянні з 2020 роком, пов'язано зі стабілізацією економіки та зменшенням облікової ставки НБУ: з початку 2021 року ставка коливалася від 6 п.п. до 9 п.п. в кінці 2021 р., що в свою чергу спричинило зменшення ринкових відсоткових ставок по кредитним операціям та депозитним операціям зокрема. Через це процентні доходи у 2021 році зменшилися на 7,67% і досягли рівня 2375204 тис. грн., а процентні витрати на 27,06% відповідно і сягнули рівня 937325 тис. грн. З початку війни керівництво Банку здійснює постійний моніторинг та перевірку якості активів. Станом на 30 червня 2022 р. Банк визнав додаткові 1,4 мільярда гривень збитків від знецінення для покриття операційного ризику знецінення кредитного портфеля, і Банк продовжуватиме нараховувати збитки від знецінення доти, доки це буде необхідно. Нарахування резерву на покриття збитків за кредитами спричинило чистий збиток за шість місяців 2022 р., у той час як Банк продовжував бути операційно прибутковим. (до збитків від знецінення та податкових витрат).

2.2. Аналіз основних показників банківської системи в розрізі управління ризиком

Українська банківська система постійно стикається з великими ризиками, будь то банки різних організаційних форм чи вся банківська система України. Прояви таких ризиків надзвичайно негативно вплинули на економічне зростання нашої країни. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому цього року надовго паралізувало українську економіку. Але український банківський сектор зміг перепозиціонуватися і стабільно відновлюється: немає масових банкрутств банків (кількість банків скоротилася з 71 на початку року до 67 за 9 місяців 2022 року), сплеск дефолтів (що досі попереду), і найбільші банки можуть змінити свої бізнес-моделі, щоб адаптуватися до нових реалій.

Вітчизняні банки у своїх річних звітах відносять кредитний ризик до найважливіших ризиків у банківській діяльності та ставлять його на перше місце, але, судячи з впливу банківських ризиків на українську банківську систему за останнє десятиліття, валютний ризик має більший ризик. стати

найбільш згубним є однією з головних причин не лише банкрутства банків, але й уповільнення економічного зростання та посилення інфляційних тенденцій [78]. Як було продемонстровано на початку 2022 року, нестабільність валюти на ринку становить значний виклик для банківської системи.

Тому у фінансовій літературі та нормативних положеннях банків валютний ризик пов'язують зі зміною курсу національної валюти, у разі її знецінення відбувається переоцінка статей балансу банків, що безпосередньо впливає на їх прибутковість. Водночас, однак, варто звернути увагу на поведінку керівного органу в керуючому органі, наслідком якої є виникнення змін валютного курсу або валютних обмежень, що також може негативно вплинути на банківські баланси.

Не можна ігнорувати якість управління ризиками банку, що також може призвести до збитків банку від операцій з іноземною валютою та валютними операціями. Однак зараз, коли норми НБУ скорочують перелік дій для валютних операцій, керівництво банку безпосередньо не впливає на внутрішній валютний ризик, оскільки діє згідно з наративом влади [10].

Досліджуючи причини ризику української валюти, перш за все варто звернути увагу на поведінку влади, яка часто є причиною дисбалансів на валютному ринку, пов'язаних із недосконалістю вітчизняного законодавства.

Таким чином, накопичення передумов для виникнення валютних ризиків вітчизняними банками почалося в 2003 році, коли через лобіювання іноземних банків та українських експортерів були внесені зміни до положення про «Кредити» (постанова НБУ від 05.03.2003 р. № 79), що дозволяє банкам надавати кредити в іноземній валюті фізичним особам та суб'єктам підприємницької діяльності – резидентам України, що призводить до стрімкого зростання кількості таких кредитів (рис. 1). У 2004 році «Положення про кредитування» банку Negara від 1995 року було повністю скасовано.

Наразі в Україні діють певна низка обмежень для управління валютним ризиком, стабілізації валютних резервів: зафіксовано офіційний курс гривні до долара США на рівні 36,5686 грн/дол. США; для здійснення розрахунків у іноземній валюті підприємство має спочатку використовувати наявну в нього іноземну валюту, а далі, за необхідності, купувати її на валютному ринку України; обмежені ліміти на операції фізичних осіб з валютними картками та переказами на валютні картки закордон і низка інших заборон.

Таблиця 2. 2

Динаміка основних показників банківської діяльності та офіційного курсу гривні до долара США у 2014-2022 рр.

Показники	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	9 міс 2022
Офіційний курс гривні до долара США, грн./дол. США	11,89	21,84	26,20	27,52	27,20	25,85	28,27	27,28	36,57
Резерви за активними операціями, млрд. грн.	204,9	321,3	484,4	511,1	556,4	505,3	409,3	308,4	364,7
Частка простроченої заборгованості за кредитами, млрд. грн.	13,5	22,1	54,0	54,5	52,9	48,7	41,6	30,3	33,6
Депозити в національній валюті, млрд. грн.	365,5	391,9	426,4	491,0	540,7	594,8	623,7	685,4	641,0
Депозити в іноземній валюті, млрд. дол. США	26,0	14,9	14,0	14,8	14,4	15,7	16,8	17,5	15,2
Фінансовий результат діяльності банківської системи України, млрд. грн.	-53,0	-66,6	-159	-26,5	22,34	66,5	41,3	77,5	7,4
Рентабельність активів, %	-4,1	-5,5	-12,6	-1,9	1,7	4,7	2,44	4,09	0,62
Рентабельність капіталу, %	-30,5	-51,9	-117	-15,8	14,7	37,4	19,22	35,08	5,50

Дані табл. 2.2 показують сильний зв'язок між девальвацією обмінного курсу гривні та динамікою активних операційних резервів в українських банках, але справедливо відзначити, що стрімке зростання активних операційних резервів пов'язане не лише з переоцінкою статті балансу (Резерви за кредитами в іноземній валюті формуються в гривневому еквіваленті), також за рахунок зростання проблемної заборгованості, однією з причин цього зростання також є знецінення гривні.

Як бачимо з табл. 2.2, питома вага прострочених кредитів залежить від динаміки обмінного курсу через високу доларизацію кредитного портфеля, оскільки, як уже зазначалося, з одного боку, у валютному еквіваленті пов'язана з його знеціненням, шансів на своєчасне погашення валютних кредитів майже немає, з іншого боку, через знецінення та дефіцит валюти на міжбанківському валютному ринку юридичні особи не можуть вчасно погасити валютні кредити.

Також неможливо придбати необхідну кількість іноземної валюти для своєчасного погашення кредиту [74].

Чистий прибуток платоспроможних банків за січень-вересень 2022 року становив 7,4 млрд грн проти 51,4 млрд грн за аналогічний період минулого року. Рентабельність капіталу галузі за дев'ять місяців у 2022 році склала 4,3% порівняно з 32,1% рік тому. Ця динаміка значною мірою визначається збільшенням відрахувань на покриття понесених та очікуваних збитків унаслідок війни. З початку року банки сформували резервів на 99 млрд гривень, з яких у березні-вересні вилучено 93,3 млрд гривень.

Зростання чистого процентного доходу сповільнилося до 26% р/р у вересні 2022 року з 35% у січні-вересні 2021 року, в основному через зниження процентного доходу від роздрібного бізнесу. У перші місяці тотальної війни великі банки пропонували позичальникам «кредитні канікули», а деякі фінустанови тимчасово знизили процентні ставки за споживчими кредитами. Таким чином, зважаючи на наведені тенденції можна зробити висновок, що валютний ризик банків України тісно пов'язаний з кредитним ризиком і ризиком ліквідності та є їх основною причиною виникнення.

Крім того, знецінення гривні є основною причиною відтоку коштів вкладників з банків, особливо валютних, оскільки українці більше довіряють стабільним іноземним валютам, ніж гривні [30]. Іноземна валюта України під час кризи є буфером безпеки, тому гривневі вклади, які знімають вкладники, потрапляють на чорний ринок з метою конвертації їх у іноземну валюту. Переведення гривні з банків на «чорний» валютний ринок також було зумовлене неефективними діями влади, які в основному були пов'язані із запізненим запровадженням або зняттям валютних обмежень [35]. У зв'язку з обмеженнями видачі іноземної валюти однією особою, зборами до пенсійних фондів та запровадженням перепусток при обміні валюти в касах банків, люди знімають гривневі вклади для обміну коштів на купівлю валюти на чорному ринку для збереження вартості своїх заощаджень. Зняття депозитів для вищевказаних цілей створює проблеми з ліквідністю в банківській системі. Перелічені вище причини валютного ризику вітчизняних банків мають значний негативний вплив на банківську систему України в цілому.

Згідно з даними на рис. 2.1 можна зробити висновок, що валютний ризик є основним ризиком банківської галузі, який впливає на розвиток банківської системи та економічне зростання за останні 12-13 років. Отже, можна сказати,

що економічне зростання України (під яким ми маємо на увазі зростання ВВП) залежить від темпів кредитування нефінансового бізнесу.

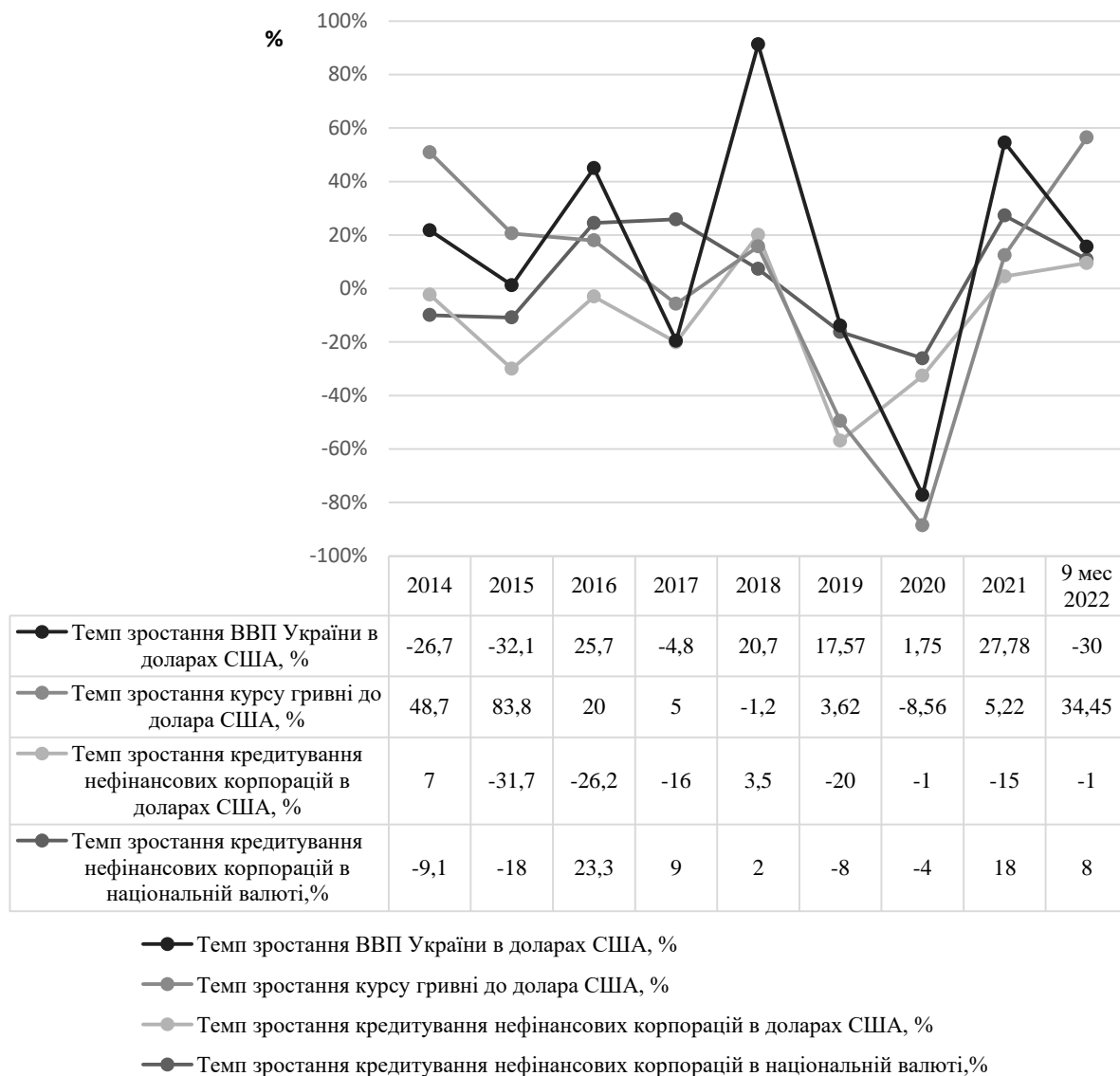


Рис 2.1. Динаміка темпів зростання кредитування нефінансових корпорацій в національній валюті та доларах США у 2014-2022 роках

Хоча основною причиною кредитного ризику українських банків є валютний ризик, ми вважаємо за необхідне зосередити увагу на наступних причинах кредитного ризику: війна з Російською Федерацією та якість нормативного регулювання кредитних ризиків з боку Національного банку України.

Що стосується війни з Російською Федерацією як причини кредитного ризику, то її суть полягає в тому, що велика кількість підприємств, позичених

українськими банками, збанкрутувала або припинила свою діяльність, або залишилася на тимчасово окупованих територіях через військові дії та анексію Криму. [64]. Лише з 2014 по 2016 рік кількість великих підприємств зменшилася на 276, середніх – на 4027, малих – на 82655. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну навряд чи матиме негативний вплив на кредитні портфелі банків з точки зору збільшення проблемної заборгованості. Такий стан української економіки ми можемо віднести до форс-мажорної ситуації, оскільки банк не міг передбачити війну з Росією, анексію Криму та окупацію більшої частини території України [25].

Крім того, слід зазначити, що крім кредитного ризику, пов'язаного з кредитуванням юридичних осіб, існує також кредитний ризик, пов'язаний з кредитуванням фізичних осіб та банків. Для фізичних осіб основною причиною кредитного ризику є зростання комунальних платежів і цін на всі товари та послуги в Україні, темпи зростання яких не відповідають темпам зростання заробітної плати, що знижує платоспроможність населення не тільки за споживання. позики, а також для кредитних карток. Що стосується банків, міжбанківські кредити, вилучені з ринку, також перекласифікуються як непрацюючі кредити та не повертаються існуючим банкам [72].

Враховуючи необхідність мінімізації кредитного ризику, підвищення ефективності банківської системи та стимулювання економічного зростання, перегляд нормативно-правових актів НБУ не торкнувся питання кредитування державними банками пов'язаних осіб. Адже відповідні особи розділені міжнародним і внутрішнім законодавством, щоб особи, наближені до власників або керівництва банку, не могли впливати на діяльність банку загалом і на кредитну політику зокрема. Проте, аналізуючи діяльність державних банків з січня 2017 року (з моменту націоналізації Приватбанку), можна відзначити той факт, що держава у вигляді уряду для боротьби з негативними наслідками кредитування банків, Насправді це саме пов'язано з держбанками, адже за офіційними даними НБУ, 40-45% активів держбанків становлять облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). З цих позицій використання державних банків для фінансування державного бюджету є не чим іншим як пов'язане фінансування, що замість того, щоб переформатувати діяльність державних банків у банки розвитку, держава використовує їх для фінансування бюджету.

Наступним великим банківським ризиком є ризик зміни ринкових процентних ставок, або процентний ризик. Це пов'язано з непередбачуваним і

мінливим характером динаміки процентних ставок, тому, у міру зростання процентних ставок, це зазвичай стає основним джерелом банківського ризику [21]. Якщо проаналізувати різницю процентних ставок за валютними депозитами та кредитами, то вартість депозитів фізичних осіб значно перевищує вартість кредитів фізичних осіб. Крім того, враховуючи те, що через збільшення валютних резервів фізичних осіб та повну заборону валютних споживчих кредитів з 2016 року вітчизняні банки фактично припинили кредитування населення, але депозити продовжують залучати та витратити значні обсяги коштів на використання депозитів в іноземній валюті (зазначається в таблиці сірою позначкою), включаючи врахування знецінення.

Аналізуючи різницю валютних процентних ставок за депозитами та кредитами, ми помічаємо, що в реальному секторі економіки процентна ставка за кредитом є вищою за депозитну, і ця різниця повинна компенсувати втрати банків у фізичному секторі. Проте на практиці ситуація зовсім інша, адже вклади фізичних осіб у два-три рази перевищують депозити юридичних осіб.

Тому дорогі валютні депозитні ресурси сьогодні є однією з основних причин процентного ризику. Фактично це призводить до зменшення процентних доходів банку, що негативно позначається на фінансових результатах його діяльності.

Попри певну стабільність та стійкість до процентного ризику у 2021 році, у липні 2022 року прийнято рішення підвищити облікову ставку НБУ до 25% через повномасштабні військові дії в Україні. Відтак у червні-вересні 2022 року відсоткова ставка за новими гривневими кредитами бізнесу зросла на 5,9 п.п. До 19,8% на рік. Навіть це незначне (порівняно зі збільшенням облікової ставки) підвищення вартості кредитних ресурсів має ефект перенесення через канал комерційного кредитування: обсяг комерційних кредитів скоротився на 9,8 млрд грн (-2 %), черв. Вересень. Рівень ставок споживчого кредитування відрізнявся у своїй незалежній поведінці від динаміки ключової ставки НБУ, що відображає повну відсутність трансмісійного механізму на цьому ринку.

Трансмісія процентних ставок на недепозитний ринок все ще слабка, а загального трансмісійного ефекту немає (особливо в частині депозитів населення). Середньозважена процентна ставка за новими депозитами в гривні зросла на 4,8 процентного пункту в червні-вересні. До 9,3% на рік. Незважаючи на зростання процентних ставок, за 4 місяці депозити бізнесу зросли лише на 5 млрд грн, а фактично навіть впали (темп зростання +1% при рівні інфляції 7%

за той самий період), відображаючи уповільнення економічної активності Загальний занепад країни.

Тому монетарний імпульс, породжений зростанням облікової ставки, не може сформувати адекватну реакцію на фінансовому ринку для забезпечення антиінфляційного ефекту в економіці, що створює додаткові ризики для швидкості обігу грошової маси (платежів), затримки, збої в постачанні сировини і збуті продукції, виробництво було змушене зупинити). Таким чином, дорогі депозитні ресурси в іноземній валюті сьогодні є однією із основних причин виникнення процентного ризику. На практиці це призводить до зниження процентного доходу банків, в отже негативно позначається на фінансовому результаті їх діяльності [18].

Іншою не менш важливою причиною є волатильність ставки рефінансування Національного банку України, підвищення якої навіть не дозволяє платоспроможним банкам залучати кредити рефінансування, які занадто дорогі для тих банків, які беруть кредити рефінансування під високі відсотки, тому багато банків не змогли скористався кредитною підтримкою НБУ і збанкрутував. У червні-жовтні 2022 року чисте погашення НБУ кредитів рефінансування банків становило 49,5 млрд гривень, при цьому обсяг міжбанківського кредитування становив близько 1% від обсягу кредитування банком реального сектору економіки [40]. Наприклад, процентний дохід банку «Січ» виходить із різниці процентних ставок між кредитами рефінансування НБУ та інвестиціями в облігації внутрішньої державної позики. Після регуляторного шоку у вигляді підвищення облікової ставки в 2,5 рази нові гроші стали дорогими, банк став жертвою реалізації класичного процентного ризику через підвищення облікової ставки, а точніше — недалекоглядної політики з управління цим типом ризику.

Недалекоглядна політика управління такими ризиками. У 2015, 2017, 2018 та 2022 роках відсоткова ставка НБУ за позикою рефінансування була вищою за відсоткову ставку за позикою в національній валюті вітчизняних банків, що створює не лише процентний ризик, але й ризик ліквідності, оскільки в триразовому стані Багато вітчизняних банків втратили надію на допомогу кредитора останньої інстанції через неефективну поведінку Національного банку України, відтік вкладників та девальвацію валюти, викликану банкрутством позичальників [80].

Отже, ризик ліквідності банків є не лише результатом валютного ризику,

кредитного ризику та процентного ризику, а й результатом погіршення економічної ситуації. Висока девальвація та інфляція викликають відтік коштів вкладників, що призводить до неплатоспроможності банків, зниження довіри до банківської системи, що призводить до формування короткострокової ресурсної бази та, як наслідок, розриву ліквідності, через це банкам потрібно активно залучати довгострокові ресурси[79].

Отже, оскільки українська економіка є малою та відкритою, надмірно залежною від експорту та імпорту, тенденції інфляції залежать від зміни курсу національної валюти, а основний показник монетарної політики – облікова ставка та механізм її регулювання – процентна політика є ефективним. На тлі швидкої девальвації НБУ не зміг досягти оголошеної цілі щодо інфляції за допомогою процентної політики. Тому в цій ситуації НБУ проводив жорстку монетарну політику, спрямовану на обмеження зростання грошової маси та монетарної бази з метою стабілізації обмінного курсу гривні [58]. Фактично ця політика стала головною причиною поглиблення ризиків банківської системи та зниження економічного зростання. Тобто стратегії досягнення цінової стабільності відбуваються за рахунок уповільнення економічного зростання та фінансової стабільності економічного сектору, оскільки, з одного боку, високі ставки рефінансування пригнічують кредитування реального сектора, а з іншого – високі ставки за депозитними сертифікатами створили механізм неефективного розподілу ліквідності в банківській системі, оскільки кошти залучені від вкладників розміщувалися банками не на кредитному ринку, а на депозитних сертифікатах, як безризикових і високодохідних фінансових інструментах.

Ще одна неправильна оцінка – уряд і держава в особі НБУ фактично відмовляються ділити з банком тягар кредитного ризику через неправильну оцінку уряду, і це відображається на балансі банку у вигляді непрацюючих активів, перетворюючись на головне джерело збитків і банкрутства одна з причин. Тобто держава не створила перехідні банки, реабілітаційні банки чи банки проблемних активів (наприклад, на Кіпрі), а також не прийняла підхід, який уже перевірів ФРС, щоб безпосередньо купувати проблемні активи та дозволяти банкам «очистити» свої баланси та підвищив рівень своєї фінансової стійкості [76].

2.3. Комплексна оцінка ефективності управління ризиком АТ «ПроКредит Банк»

Система управління ризиком АТ «ПроКредит Банк» - це сукупність політик, методик і процедур управління ризиком, які визначають порядок дій, спрямованих на здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, пом'якшення всіх видів ризиків.

Система управління ризиками АТ «ПроКредит Банк» охоплює, щонайменше, наступні види ризиків:

- кредитний ризик;
- ризик ліквідності;
- процентний ризик банківської книги;
- ринковий ризик;
- операційний ризик;
- комплаєнс ризик.

АТ «ПроКредит Банк» у своїй діяльності піддається кредитному ризику, який, як ми виявили в першій частині роботи, є ризиком того, що одна сторона операції з фінансовим інструментом завдасть іншій стороні фінансових збитків за невиконання зобов'язань за договором. Кредитний ризик виникає внаслідок виникнення фінансових активів внаслідок кредитних та інших операцій між банками та контрагентами.

Згідно табл. 1. 9 кредити клієнтам та інші аванси в структурі активів становлять левову долю, більше 72% , тому банк бере на себе великі кредитні ризики щодо їх мінімізації.

Проведемо детальний аналіз кредитних операцій АТ «ПроКредит Банк» за останні три роки. Аналіз виданих кредитів та авансів клієнтам та аналіз концентрації клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності приведено в табл. 2.3 та табл. 2.4 відповідно.

Згідно аналізу табл. 2.3 ПроКредит Банк є спеціалізованим банком для підприємств малого та середнього бізнесу, для яких Банк пропонує широкий спектр високоякісних банківських послуг, пов'язаних з фінансуванням, платежами та депозитами, які гнучко та індивідуально пристосовані до потреб наших клієнтів. Ця група цільових клієнтів відображає наше прагнення здійснювати активний внесок у економічний розвиток.

Що стосується приватних клієнтів, то підхід Банку є більш цілеспрямованим: працювати з приватними особами, пов'язаними з бізнес-клієнтами (н-д: залучення власників бізнесу, фінансових директорів) та приватним особам із середнім та високим рівнем доходу, які надають перевагу сучасним, зручним та прозорим цифровим банківським послугам.

Таблиця 2.3

Аналіз виданих кредитів та авансів клієнтам АТ «ПроКредит Банк»

Показники, тис. грн.	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис. грн.		Темп приросту, %	
				2019-2020	2020-2021	2019-2020	2020-2021
Бізнес-кредити	16097593	19442854	22348527	3345261	2905673	20,78	14,94
Споживчі кредити	25289	55862	356870	30573	301008	120,89	538,84
Всього кредитів та авансів клієнтам	16122882	19498716	22705397	3375834	3206681	20,94	16,45

Таким чином, аналізуючи табл. 2.5, можемо бачити, що обсяг кредитів виданих юридичним особам протягом 2021 року збільшився на 14,94 %, й динаміка залишається позитивною протягом сталого періоду часу. Кредити, надані фізичним особам на початок 2021 року збільшились дуже суттєво: в 7 разів або на 538,84%, при тому що до цього динаміка споживчого кредитування була сталою (незначний прирост із періоду в період). Такий швидкий рост пов'язан з переглядом роботи з фізичними особами та розробкою нових продуктів, прагнучи побудувати кредитний портфель, надаючи фінансування для інвестиційних цілей, таких як житлові позики, автокредитування або інші інвестиційні цілі, такі як ремонт житла або енергоефективні технології, але без фокусу на споживче кредитування (кредитні картки, мікрозайми). Банк прагне підтримувати профільних клієнтів інвестиційними позиками, що сприятиме розвитку стабільних та довгострокових відносин з клієнтами. Аналіз концентрації клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки та напрямками комерційної

діяльності представлено в табл. 2.4

Таблиця 2.4

Аналіз концентрації клієнтського кредитного портфелю за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності

Показники, млн. грн.	2019	2020	2021	Абсолютне відхилення, тис. грн.		Темп приросту, %	
				2019-2020	2020-2021	2019-2020	2020-2021
Сільське господарство та харчова промисловість	8421613	9576566	11089718	1 154 953	1 513 152	13,71	15,80
Виробництво	3 922 973	5642221	6524836	1 719 248	882 615	43,83	15,64
Торгівля	2 902 101	3451969	3869209	549 868	417 240	18,95	12,09
Сфера послуг	608 450	698875	759139	90 425	60 264	14,86	8,62
Транспорт та зв'язок	679 107	723883	764019	44 776	40 136	6,59	5,54
Фізичні особи	22 100	59526	364636	37 426	305 110	169,35	512,57
Усього кредитів та авансів клієнтам	16562098	20153040	23371557	3 590 942	3 218 517	21,68	15,97

Аналізуючи табл. 2.4, де проаналізовано концентрацію клієнтського кредитного портфелю АТ «ПроКредит Банк» за галузями економіки та напрямками комерційної діяльності можна бачити, що найбільший обсяг кредитів протягом досліджуваного періоду було видано на сільське господарство та харчову промисловість станом на 2019 рік він становив 8421613 тис. грн., а вже станом на 2020 рік становив 9576566 тис. грн., що на 13,71 % більше ніж у попередньому році, а на 2021 р. кредитний портфель за цією галуззю склав 11089718 тис. грн. На другому місці опинилися кредити видані на виробництво. За 2021 рік приріст кредитів за цією галуззю зріс на 882 615 тис. грн., або ж на 15,64%, але приріст у 2020 році був значно вищий, аж на 1 719 248 тис грн, що свідчить про активне кредитування в тому періоді саме цієї галуззі, приріст же у 2020 році у сільському господарстві був не такий

активний, бо була посуха в південних регіонах України і кредитування тих областей було нерентабельним. Значний обсяг має також торгівля, у 2019 році кредитний портфель за цією галуззю склав 2 902 101 тис. грн., а на початок 2020 року він зріс на 549 868 тис. грн. (25,34%) та склав 3 451 969 тис. грн., станом на 2021 рік кредитування цієї галузі виросло на 417 240 тис. грн. (12,09%). та склало 3 869 209 тис. грн.. Якщо аналізувати кредитний портфель загалом, то можна сказати, що він на початок 2020 року зріс на 21,68% або ж на 3 590 942 тис. грн. у грошовому значенні та склав 20 153 040 тис. грн., а за 2021 рік теж мав сталу тенденцію на ріст в усіх галузях і становив 23 371 557 тис. грн з приростом за рік на майже 16%.

Структура кредитного портфеля за видами економічної діяльності демонструє, що стратегічною сферою діяльності Банку є орієнтація на сільське господарство та виробництво згідно рис. 2.3.

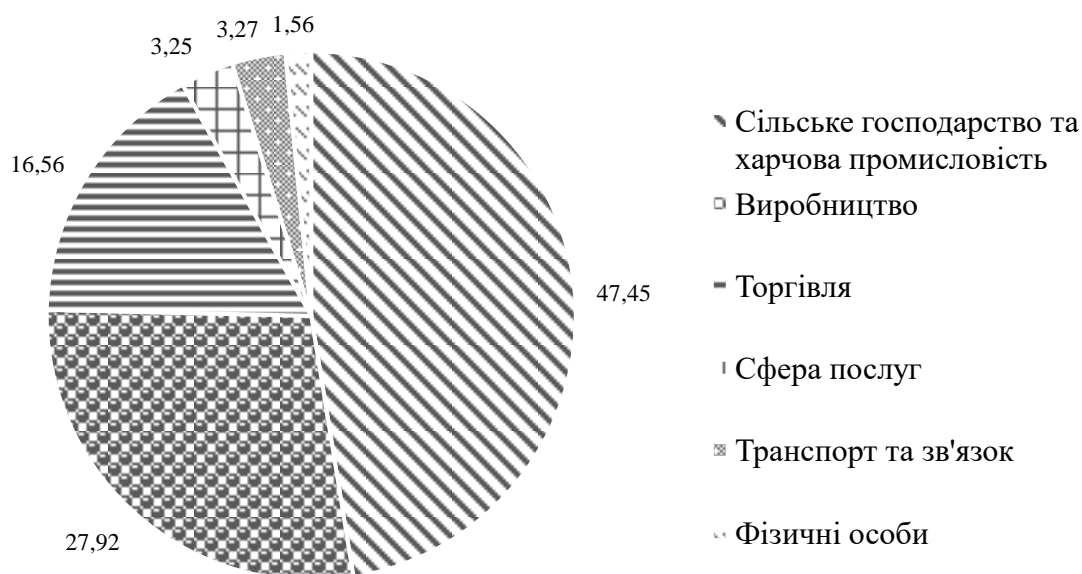


Рис 2.3. Структура кредитного портфеля АТ «ПроКредит Банк» у 2021 р.

Як бачимо з рис. 2.2 велику частку займають кредити сільгоспвиробників, з достатніми ризиками зовнішніх і внутрішніх факторів: залежність бізнесу від одного власника (внутрішні), несприятливі погодні умови, повені, посухи, надмірні опади (зовнішні). Такі кредити є дуже ризикованими і їх слід мінімізувати [53]. Сільськогосподарські виробники в країнах, що розвиваються,

загалом більш схильні до сільськогосподарських ризиків, ніж у промислово розвинутих країнах, головним чином через те, що вони мають обмежені можливості використовувати нові технології інтенсифікації у своїх виробничих процесах (включаючи боротьбу з несприятливими фізичними та кліматичними умовами).

При оцінці кредитного портфеля необхідно провести аналіз коефіцієнтів. За результатами аналізу кредитного портфеля можна визначити пріоритетний напрямок розміщення кредитних ресурсів, ризик та ефективність кредитного портфеля [32].

Для забезпечення відбору найбільш інформативних показників, що характеризуватимуть якість кредитного портфеля, необхідно насамперед враховувати наявність причинно-наслідкові зв'язків між ними (табл. 2.5). Таким чином, проведемо коефіцієнтний аналіз кредитних операцій для оцінювання якості кредитного портфеля банку, що слугуватиме основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таблиця 2.5

Коефіцієнтний аналіз кредитної політики АТ «ПроКредит Банк»

Показники	2019	2020	2021
Коефіцієнт кредитної активності	0,34	0,46	0,43
Коефіцієнт темпу росту кредитних активів	-	0,28	-0,03
Коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів	1,1	1,38	1,1
Коефіцієнт співвідношення кредитів та зобов'язань	0,87	0,9	0,8

У результаті проведеного дослідження аналізу та оцінки якості кредитного портфеля, можна сказати, що коефіцієнт кредитної активності протягом 2020-2021 майже відповідав оптимальному значенню (0,55-0,8) , що свідчить про те що банк зберігав стабільність між відношенням кредитного портфелю до сукупних активів. Але в 2019 році у банку відбувається незначний спад коефіцієнту в зв'язку з підвищенням вимог до позичальників та самих умов кредитування, що було наслідком кризи в економічній сфері, коливанням курсу валют та порівняно високим рівнем інфляції. Коефіцієнт темпу росту

кредитних активів протягом 2019-2020 років свідчить про позитивну діяльність банку та стійку позицію на фінансовому ринку. Коефіцієнт співвідношення кредитів та депозитів показує та коефіцієнт співвідношення кредитного портфеля та зобов'язань свідчить про те що протягом аналізованого проміжку часу банк проводив досить агресивну кредитну політику та мав високий рівень кредитної стійкості. Основна діяльність АТ «ПроКредит Банк» як було визначено зі структури кредитного портфеля (рис. 2.2) - кредитування малих та середніх підприємств, що сприяє диверсифікації кредитного портфеля, і, відповідно, веде до мінімізації ризику за географічним розподілом та галузями економіки. Але не дивлячись на певну диверсифікацію галузей та географічних положень з початку 2022 зазначено, що це не є інструментом мінімізації ризику, так як частина кредитного портфеля все рівно залишилася на окупованій території. Проте в рамках кредитної діяльності Банк, серед іншого, дотримується наступних принципів:

Проведення детального аналізу заборгованості та платоспроможності клієнтів, які отримали кредити, включаючи оцінку майбутніх грошових потоків;

Ретельне дотримання стандартів обслуговування клієнтів у бізнес-сфері в поєднанні із застосуванням єдиного підходу до групової класифікації ризиків підвищує ефективність збору та аналізу даних про основні ризики та дає можливість ідентифікувати ризики;

Ретельно документувати результати аналізу кредитного ризику та процедури, які виконуються в рамках кредитної діяльності, щоб переконатися, що обізнані треті сторони розуміють аналітичні процедури;

Продовжувати запобігати надлишковій заборгованості клієнтів через отримання кредитів;

Встановлення довгострокових відносин з клієнтами, підтримка регулярного контакту та документування аналізу динаміки заборгованості в рамках підготовки регулярних звітів про результати моніторингу.

Приймаючи рішення про кредитування, банк враховує всю інформацію про клієнта – починаючи від фінансової звітності, перевіреної аудитором, закінчуючи звітами керівництва та іншою неофіційною інформацією, наданою клієнтом. Основними критеріями для прийняття рішення про надання кредиту є, в першу чергу, дані про фінансовий стан клієнта (ліквідність позичальника,

корпоративна прибутковість, інші показники кредитоспроможності клієнта) і – меншою мірою – наявність та якість застави [12].

АТ «ПроКредит Банк» у своїй діяльності наражається на виникнення валютного ризику, який визначається як потенційний ризик для прибутку та капіталу банку внаслідок несприятливих змін курсу іноземної валюти. Ключовим показником ризику, який фіксує невідповідності балансу в кожній валюті, є відкрита валютна позиція. Протягом 2020 року українська гривня знецінилася на 31,5% щодо євро, що стало серйозним валютним шоком. Ключовим показником ризику, який фіксує невідповідності балансу в кожній валюті, є відкрита валютна позиція. У 2021 році українська гривня щодо євро подорожчає на 11%. Проте, через політику Банку «закриття», будь-які коливання на валютному ринку можуть мати незначний вплив на фінансові результати Банку. Ліміти відкритої валютної позиції відповідають вимогам управління валютним ризиком.

АТ «ПроКредит Банк» також має у своїй діяльності ризик ліквідності. АТ «ПроКредит Банк» використовує власну систему управління ліквідністю, розроблену відповідно до нормативних вимог, у тому числі німецької банківської системи BaFin. Зокрема, банк проводить щоденний моніторинг поточних тенденцій рівня високоліквідних активів та розвитку депозитної бази. Банки мають чіткі плани боротьби з потенційним відпливом коштів, включаючи цінові заходи (управління відсотковими ставками та умовами депозитів), плани мінімізації відтоку шляхом скорочення (припинення) кредитування клієнтів і, в екстрених випадках, фінансування від материнської компанії.

Бізнес-модель Банку базується на кредитуванні значної кількості малих та середніх підприємств (що означає високу диверсифікацію кредитного портфеля). Такий підхід гарантує постійне джерело надходження ліквідних ресурсів за рахунок погашення частини кредитного портфеля, особливо враховуючи відсутність суттєвих концентрацій ліквідності. З іншого боку, кредитний портфель фінансується у національній та іноземній валютах з двох основних джерел: за рахунок коштів клієнтів та за рахунок кредитів міжнародних фінансових організацій.

З метою підтримання ліквідності Банку навіть у стресових ситуаціях визначаються потенційні потреби в ліквідності для різних сценаріїв розвитку подій. На основі результатів такого аналізу КУАП Банку визначає суму

необхідного резерву ліквідності Банку. Основним резервом ліквідності Банку є кредитна лінія стенд-бай, надана ПроКредит Холдинг АГ та Ко. КГаА У 2020 року Банку була надана лінія стенд-бай на суму 15,0 мільйонів євро для використання коштів у надзвичайних умовах для покриття можливих розривів ліквідності (2019: лінія стенд-бай на суму 15,0 мільйонів євро).

Результати розрахунку коефіцієнтів аналізу залучених депозитів АТ «ПроКредит Банк» у 2019-2021 рр. представлено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Результати розрахунку коефіцієнтів аналізу залучених депозитів
АТ «ПроКредит Банк» у 2019-2021 рр.

Назва коефіцієнту	Формула	Рекомендоване значення	Роки		
			2019	2020	2021
Коефіцієнт відношення власного капіталу і строкових коштів фізичних осіб	Власний капітал/Строкові кошти фіз. осіб	0,5-1	0,72	0,89	0,96
Коефіцієнт активності залучення коштів	Зобов'язання/Пасиви	0,8-0,9	0,88	0,86	0,83
Рівень поточних рахунків у пасивах	Депозити на вимогу/ Пасиви	>0,25	0,40	0,31	0,33
Питома вага строкових депозитів у зобов'язаннях	Строкові депозити / Зобов'язання	0,4-0,5	0,31	0,29	0,33
Коефіцієнт використання строкових депозитів	Кредити надані клієнтам/Строкові депозити	0,3-0,45	2,80	3,13	2,47
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	Строкові депозити/ Пасиви	0,3-0,45	0,27	0,25	0,27

Аналізуючи табл. 2.6, ми бачимо, що АТ «ПроКредит Банк» має проблеми із кількістю строкових депозитів, оскільки він не виконує такі нормативні показники:

Питома вага строкових депозитів у зобов'язаннях (0,31 у 2019 році, 0,29 у 2020 р. та 0,33 у 2021 р.). Це говорить про те, що даний банк залучає недостатньо строкових депозитів.

Коефіцієнт використання строкових депозитів у 2019 році склав 2,80, у

2020 р. – 3,13, а в 2021 р. – 2,47. Це говорить про те, що банк використовує під час кредитування не строкові депозити, а інші залучені кошти, що може негативно вплинути на ліквідність банку.

Коефіцієнт відношення строкових депозитів та кредитно-інвестиційного портфелю у 2019 році склав 0,72, у 2020 р. – 0,89, а в 2021 р. – 0,96. Банк виконує необхідні нормативи.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів у 2019 році склав 0,88, в 2020 р. – 0,86, а в 2021 р. – 0,83. Банк виконує необхідні нормативи.

АТ «ПроКредит Банк» до повномасштабного вторгнення був схильний залучати кошти за депозитами, а не за міжбанківськими кредитами чи за допомогою емітованих боргових цінних паперів. Після 24 лютого 2022 року для підтримання ліквідності Банком було залучено додатковий кредит від НБУ, на суму 540 мільйонів грн. також в планах банківської групи ПроКредит є підтримка від Холдингу у вигляді кредитної лінії. Також, аналізований банк має тенденції до збільшення собівартості залучених коштів, шляхом збільшення питомої ваги саме строкових та ощадних депозитів.

Банк здійснює операції із деривативами (валютні свопи) виключно з метою управління власною ліквідністю. Обсяг таких операцій та їх вплив на фінансові показники Банку, оцінку активів, зобов'язань, фінансового стану і доходів або витрат Банку за 2021 рік були несуттєвими [8].

Переважаюча частка активів Банку припадає на кредитний портфель (72% станом на 31.12.2020). Кредитна діяльність Банку здебільшого фінансується через залучення депозитів фізичних і юридичних осіб. Кредитний портфель переважно складається з короткострокових і середньострокових кредитів для малого й середнього бізнесу. Більшість наданих кредитів — це строкові аннуїтети з низьким відсотком неповернення. Результатом цього є надзвичайно диверсифіковані й надійні грошові надходження. В операціях із залучення депозитів основна увага приділяється цільовій групі малих та середніх підприємств та приватних клієнтів визначеної цільової групи, з якими встановлюються довготривалі відносини, щоб зберегти їх лояльність до Банку навіть у кризові часи. Разом із зміцненням позиції як Банку для малого і середнього бізнесу та приватних клієнтів, для яких є перевагою електронні засоби банкінгу, збільшується й кількість поточних рахунків юридичних та фізичних осіб: поточні рахунки зазвичай є джерелом стабільного доходу для Банку, оскільки клієнти зобов'язані підтримувати певний рівень коштів на своїх

рахунках у зв'язку з операційною необхідністю, а також сплачують комісію за обслуговування. У 2021 році джерелом фінансування значного зростання кредитного портфеля Банку були також кошти міжнародних фінансових організацій. Цей довгостроковий капітал також допомагає нам зменшити ризик ліквідності та фінансування шляхом диверсифікації джерел банку. Усі ці чинники мають на меті обмежити можливу концентрацію ризику ліквідності й досягти простоти й зрозумілості системи управління ліквідністю.

Таблиця 2.7

Показники ліквідності АТ «ПроКредит Банк»

Показник	Значення показника		
	2019	2020	2021
Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,09	0,14	0,15
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	1,13	1,12	1,00
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	0,14	0,12	0,24
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	1,00	0,95	0,69
Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів	0,98	0,92	0,23
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	0,14	0,12	0,16

Аналізуючи показник ліквідності АТ «ПроКредит Банк», можна сказати, що з 2019 по 2021 рік банк практично дотримується запропонованого значення показника миттєвої ліквідності, яке становить 0,2-0,3. Така ситуація свідчить про широкі можливості для банків розплачуватися за боргами «живими» грошима на розрахункових рахунках і в касах. Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку становив 1,00-1,13, трохи нижче нормативного значення (1,2-1,3). Це також може бути викликано різними економічними факторами. Оскільки цей коефіцієнт відображає максимальну здатність банку погасити свої зобов'язання всіма своїми активами, банку рекомендується трохи збільшити свої активи. Співвідношення високоліквідних активів до поточних активів дещо зросло за останні чотири роки до 0,24 у 2021 році, що вказує на те, що вага високоліквідних активів у поточних активах досить низька. З іншого боку, коефіцієнт ресурсної

ліквідності пасивів банків за цей період знизився і якщо станом на 2019 рік він становив 1,00, то на 1 січня 2020 року він становив лише 0,69, що свідчить про зменшення резервів під дохідні активи банків. Коефіцієнт загальних зобов'язань також зменшився за цей період, а також зменшився коефіцієнт ліквідності виданих кредитів та взятих депозитів. Станом на 2021 рік цей показник становить лише 0,23, що свідчить про те, що ліквідність банку є незбалансованою, а банк Що стосується коефіцієнта загальної ліквідності кредитів і зобов'язань, то порівняно з 2019 роком цей показник дещо зростає до 0,16 у 2021 році, що свідчить про меншу здатність банків погашати зобов'язання високоліквідними активами.

Банк також прагне диверсифікувати джерела фінансування. Концентрація частки вкладів контролюється з метою уникнення залежності від кількох найбільших вкладників. Згідно з внутрішніми політиками Банку, концентрація вкладників вважається значною, якщо депозити 5-ти та 10-ти найбільших вкладників, що не є фінансовими установами, становлять більше 1% загального обсягу портфеля депозитів вкладників, що не є фінансовими установами (при цьому всі депозити одного клієнта розглядаються як один депозит), який може бути вилучений протягом наступних 30 днів, у загальному обсязі депозитів вкладників. Обмеження частки 5 таких найбільших депозитів становить 15% від загальної кількості депозитів клієнтів, що не є фінансовими установами, а обмеження частки 10 таких найбільших депозитів становить 20% від загальної кількості депозитів клієнтів, що не є фінансовими установами. Тригер звітування встановлюється на рівні припущень щодо відтоку депозитів, що використовуються у сценарії ризику для депозитів таких клієнтів. Цей показник демонструє можливий ризик ліквідності, що виникає внаслідок концентрації у фінансуванні. Показник, що вимагає звітування, встановлений на рівні припущень щодо відтоку депозитів, що використовуються в рамках ризикового сценарію для депозитів таких клієнтів. Цей показник свідчить про можливий ризик ліквідності, що виникає внаслідок концентрації фінансування. Досягнення такого рівня буде попереджувальним сигналом, який вказує на необхідність обговорення заходів щодо зменшення концентрації в депозитному портфелі. Відповідні рішення приймаються на КУАП Банку та доводяться до відома Комітету з управління ризиками Групи [6].

На той час, основну питому вагу в капіталі займає акціонерний капітал. Станом на 31 грудня 2021 р. статутний капітал складається з 3 297 003 акцій

номінальною вартістю 476,79 гривні за акцію та загальною номінальною вартістю 1 571 978 тисяч гривень.

Утотожуючи систему управління ризиками в банку варто підсумувати ключові показники діяльності банку. В табл. 2.8 наведений аналіз ефективності діяльності банку за 2019-2021 рр.

Таблиця 2.8

Ключові коефіцієнти ефективності управління банком

Назва показника	Методика розрахунку	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт рентабельності банку	Відношення чистого прибутку до середньої вартості використовуваних банком активів	35,5%	36,0%	36,3%
Рентабельність власного капіталу	Відношення чистого прибутку до середньої вартості балансового капіталу	26,3%	26,5%	20,1%
Достатність власного капіталу	Співвідношення регулятивного капіталу до сумарних активів	12,7%	13,1%	15,4%

Згідно табл. 2.8 нормативне значення коефіцієнта Н2 (достатності капіталу) для діючих банків повинно бути не менше 10%, так протягом усього аналізованого періоду банк притримується цього значення. Чим вище значення показника достатності (адекватності) регулятивного капіталу, тим більша частка ризику, що її беруть на себе власники банку. І навпаки, чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори та вкладники банку. Тобто у більший ризик на себе беруть власники банку, а вкладники захищені регулятивним капіталом, що є в наявності в банку. Це свідчить про високий рівень стабільності банку та його якісну діяльність. Станом на 31.12.2021 р. норматив Н2 становив 15,35%, а норматив Н3 становив 12,7%. У 2022 році в результаті російського військового вторгнення в Україну нормативи достатності капіталу зазнають значного впливу. Водночас, під час дії воєнного стану НБУ дозволяє Банкам не дотримуватися нормативів достатності капіталу, якщо це не призводить до негативних наслідків. Не дивлячись на повномасштабні військові дії, Банк завдяки підтримці іноземних засновників підтримує капіталізацію на достатньому рівні [83].

Отже, з початку війни керівництво Банку здійснює постійний моніторинг та перевірку якості активів, рівня ризиків та підтримує стабільну ліквідність та

сталу ділову активність протягом аналізованих років.

Після проведеного аналізу у другому розділі можна зробити такі висновки: АТ «ПроКредит Банк» схильний залучати кошти за депозитами, а не за міжбанківськими кредитами чи за допомогою емітованих боргових цінних паперів. В свою чергу аналізуючи показники ліквідності АТ «ПроКредит Банк», можна сказати, що з 2018 по 2020 рік банк практично дотримується нормативних значень коефіцієнтів. Така ситуація свідчить про широкі можливості для банків розплачуватися за боргами «живими» грошима на розрахункових рахунках і в касах, але також простежується зменшення використання залучених коштів у дохідних активах, що, у свою чергу, могло бути пов'язано зі збільшенням зобов'язань банків.

3. АНАЛІЗ СИСТЕМИ СТРЕС-ТЕСТУВАННЯ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Міжнародний досвід проведення стрес-тестування банків

Перше використання стрес-тестів можна датувати початком 1990-х років, коли вони в основному проводилися окремими банками для цілей внутрішнього управління ризиками. Дизайн і функції стрес-тестів значно вдосконалилися з часом. Глобальна фінансова криза 2007/2008 років стала каталізатором реформи стрес-тестування та призвела до того, що фінансові установи та наглядові органи запровадили та впровадили нормативні вимоги до стрес-тестування в індустрії фінансових послуг. Вперше стрес-тестування в Європі було проведено в 2010 р. Європейським органом банківського нагляду. У 2011 році цей тест було проведено на 91 європейському банку, що представляє 65% європейських банківських активів і принаймні 50% банківських активів у кожній країні [85]. Крім того, більшість місцевих регуляторних органів розширили сферу досліджень і включили більше місцевих фінансових установ до списку регуляторних органів.

Останніми роками національні регулятори — центральні банки, міністерства фінансів — активно проводять стрес-тести банків, необхідні для визначення потенційного впливу на фінансовий стан банку в умовах стресу та прийняття відповідних рішень[19].

З появою міжнародних і національних мандатів тиск на регулятори щодо проведення регулярних стрес-тестів банків значно посилюється. Сьогодні третина з 1000 найбільших банків зобов'язані проводити стрес-тести тричі на рік, як того вимагають національні регулятори або міжнародні агентства, зокрема МВФ, згідно з рекомендаціями Базеля.

Ряд рекомендацій Європейського комітету банківського нагляду було включено до Базель III [33]. За останні п'ять років зросла кількість рекомендацій і директив, прийнятих країнами, а саме членами «Великої 20», Європейського Союзу та Базельського комітету з банківського нагляду.

За останні роки кількість регуляторних вимог збільшилася та стала складнішою. Тепер банки мають відповідати на безліч вимог регуляторів, часто одночасно та протягом короткого періоду часу. Наприклад, вони повинні звітувати про результати стрес-тестів місцевим органам нагляду та

наднаціональним регуляторам, таким як Європейське банківське управління та Міжнародний валютний фонд. Крім того, банки повинні проходити більш суворе стрес-тестування, яке приділяє більше уваги сценаріям шокового стресу (ризик ліквідності, кредитний ризик, ринковий ризик, операційний ризик), а також комплексні тести, такі як регресійне стрес-тестування [28].

Підхід до стрес-тестування залишається основоположним фактором, оскільки він визначає не лише те, як буде проводитися навчання, але й те, як проводитиметься навчання в цілому. Основними компонентами методології стрес-тестування є макроекономічні показники, використання статистичних методів, у тому числі економетричні моделі різних рівнів складності. Ефективна система стрес-тестування використовує декілька концептуально прийнятих на практиці підходів (табл. 3.1). Таблиця нижче описує кожен такий підхід.

Таблиця 3.1

Методологія стрес-тестувань

Підхід	Описання методу	Припущення	Переваги	Недоліки
1	2	3	4	5
Top-down	Оцінює вплив макроекономічних шоків на баланс установи та/або звіт про прибутки та збитки (або нормативні дані, які вимагають наглядові установи) за допомогою простих розрахунків	Такий підхід є сприятливим для макропруденційного, загальносистемного стрес-тестування (систематичний ризик) і надає перевагу регуляторам, які розробляють власні моделі. Зазвичай використовують прогнози динамічного балансу, включаючи вплив політики та вторинні ефекти	Цей підхід є гнучким, оскільки він не покладається на складні моделі, а також на детальні вхідні/джерельні дані від перевірених установ, а частіше на зведені інституційні дані та менш детальну інформацію.	Здатність швидко отримувати стабільні результати обходиться ціною точності та розуміння окремих банківських установ, які можуть надати оновлені детальні дані. Крім того, системний погляд може не включати специфічні ризики, з якими стикається банківська система

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5
Bottom up	Оцінює вплив макроекономічних потрясінь, використовуючи детальні дані з інституцій, і обчислює фінансові звіти та фінансові результати за допомогою складних статистичних моделей. Потім ці результати можна агрегувати, щоб отримати уявлення про всю установу	Цей підхід є сприятливим для мікропруденційного стрес-тестування (інституційний ризик) і його віддають перевагу банки, які розробляють власні моделі. Вимоги до моделі можуть надаватися регуляторами для забезпечення порівнянності. Зазвичай використовують статичні прогнози балансу без політики моделювання та вторинних ефектів.	Результати набагато точніші та відображають характерні ризики установи, враховуючи різномірність і взаємопов'язаність різних портфельів. Деталізація, з якою обчислюються зміни припущень, забезпечує визначення впливу напруг на рівні продукту, що підвищує точність.	Результати не можна порівнювати між установами через різні припущення. Висуваються значні операційні вимоги до різних команд, а також інтенсивні вимоги до даних, що робить ці справи водночас дорогими та трудомісткими
Комбінований	Комбінація цих підходів може дозволити підхід виклику, за допомогою якого кожен підхід критикується проти іншого, щоб перевірити та забезпечити гарантію якості	Поєднання факторів двох підходів	Переваги кожного підходу все одно будуть застосовані, але сприятимуть забезпеченню якості, якщо порівнювати їх один з одним.	Забезпечення якості стане менш корисним, якщо два підходи не узгоджують свої методології, змінні та припущення. Це вимагатиме додаткових зусиль і часу для вирішення розбіжностей між підходами.

Стрес-тести, що використовуються центральними банками, поділяються на дві групи: підходи «знизу вгору» і «зверху вниз» (табл. 3.1). У першому випадку топ-менеджмент банку навмисно встановлює сценарні умови, які потім розраховуються та представляють наглядовому органу [20]. У другому випадку

регулятори самостійно висувають вимоги та/або рекомендації щодо стрес-тестування (можливо, на основі єдиного підходу). При цьому роль регуляторів є надзвичайно важливою, як у контексті запровадження стрес-тестів, так і щодо підвищення їх ефективності. У свою чергу, тестування «знизу вверх» дозволяє визначити та розглянути профіль ризику кожного банку. Отже, розробка методики передбачає впровадження результатів тестування банківського управління ризиками та стратегічного планування та бюджетування. Остаточні результати тестування необхідно враховувати при прогнозуванні та плануванні власного капіталу та фінансових результатів [16].

Сьогодні все більше центральних банків проводять макроекономічні стрес-тести на основі різних шоків параметрів, які описують змодельовані сценарії фінансового стресу (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Об'єкти стрес-тестування центральних банків різних країн

Центральний банк	Об'єкт стрес-тестування
1	2
Бразилія	Аналіз показників фінансової стійкості для визначення рівнів зростання кредитів, зміни умов кредитування, прибутковості
Данія	Оцінка впливу шоків макроекономічних показників на: прибутки та ліквідність банківських установ, динаміку частки прострочених кредитів у портфелях банків, динаміку котирувань банківських цінних паперів та прибутковість [86]
Канада	Сукупне значення нормативу достатності капіталу банківської системи
Мексика	Оцінка потенційних втрат банків для корпоративних фінансів через макроекономічні показники (падіння реального ВВП, різке зростання зовнішнього боргу, відчуження іноземного капіталу тощо) – основні банки-позичальники
Україна	Макроекономічні показники: стабільна економічна ситуація; значні коливання курсу національної валюти; відкритість і доступність міжбанківського ринку; рівень політичної та міжнародної стабільності; стабільність фінансового ринку; коливання цін на енергоносії; Мікроекономічні показники: доступ банків до зовнішніх джерел підтримки ліквідності, конкурентна позиція банків

1	2
Швейцарія	Об'єктом стрес-тесту є стабільність банківської системи: вартість банківських акцій, спред банківських облігацій, обсяг міжбанківських депозитів і кредитів, прибутковість банківської галузі, рівень капіталізації, рівень одного -часовий дохід (особливо золотовалютний бізнес і біржовий бізнес), кількість банківських відділень
США	Зміни рівня капіталізації банків (за схемою SCAP (Supervisory Capital Assessment Program) – оцінка того, скільки капіталу знадобиться 19 найбільшим банківським холдинговим компаніям для покриття збитків при реалізації песимістичного сценарію та виконання нормативів достатності капіталу при цьому час

Майже всі регулятори наголошують на кредитному ризику та ринковому ризику, а більше половини регуляторів враховують ризик ліквідності. Наприклад, Центральний банк Бразилії провів наглядний стрес-тест, який підкреслив коефіцієнти покриття ліквідності банків [62]. Крім того, стрес-тест Південної Кореї включає вплив ризику фінансування ліквідності. Більше третини органів влади включили операційний ризик у свої стрес-тести, а п'ята частина перевірила юридичний ризик. Що стосується загальноєвропейського стрес-тесту, навчання 2016 року вперше включало окремі стресори для операційного ризику та ризику поведінки [26].

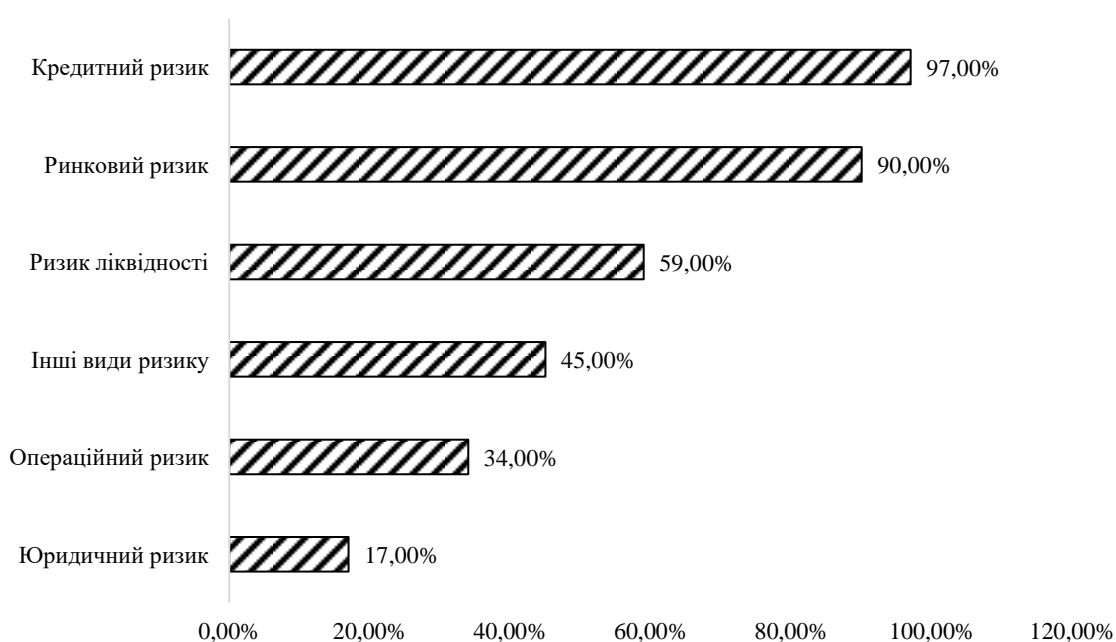


Рис 3.1. Ризики, охоплені рамками стрес-тестування (% органів влади)

Майже половина органів влади вивчає ряд інших ризиків, включаючи ризик відсоткової ставки, ризик концентрації, суверенний ризик, валютний ризик, ризик невиконання зобов'язань контрагента та комерційний ризик.

При здійсненні вибору показників, що підлягають стрес-тестуванню, важливо описати значимі для українських банків фактори ризику та параметри їх зміни, а також пов'язані з ними показники. Варіант систематизації актуальних для українських банків ризиків наведений у табл. 3.3.

Таблиця 3.3.

Параметри ризиків для стрес-тестування

Вид ризику	Параметри ризику	Коефіцієнти, що аналізуються
Кредитний	Зниження кредитоспроможності позичальника. Погіршення якості кредитного портфеля. Виникнення простроченого основного боргу і процентних платежів. Прояв факторів ділового ризику. Ненадійність джерел погашення боргу	Коефіцієнт регулятивного капіталу. Коефіцієнт економічного капіталу. Коефіцієнт капіталу за даними бухгалтерського обліку
Ліквідності	Використання короткострокових ресурсів для покриття більш довгострокових активів. Покриття ресурсами низьколіквідних активів	Коефіцієнти ліквідності, передбачені Базелем III. Внутрішні коефіцієнти ліквідності
Юридичний	Зміни у правовій системі. Порушення клієнтами та контрагентами банківської організації умов договорів	Внутрішні показники.
Валютний	Непередбачувана зміна вартості основних валют. Директивне встановлення державою курсових обмежень. Обмеження доступу до ринків іноземної валюти.	Методологія Value at Risk Внутрішні показники.
Достатності капіталу	Зміна ринкової вартості банківських активів. Зростання об'єму виданих позик	Коефіцієнти достатності капіталу
Прибутковості	Нестабільні джерела формування прибутку. Зростання реальної вартості ресурсів. Частка непрацюючих активів. Використання довгострокової частини ресурсів для покриття високоліквідних активів	Грошові потоки. Чистий прибуток. Коефіцієнт капіталу за даними бухгалтерського обліку

У міжнародній банківській практиці використовуються різні методології стрес-тестування. Усе це можна розділити на дві великі категорії. Однофакторне стрес-тестування (аналіз чутливості) дозволяє розглянути вплив одного фактора на активи кредитної установи в короткостроковій перспективі. Такими факторами можуть бути рівень інфляції, ключові відсоткові ставки, обмінні курси тощо. Багатофакторне стрес-тестування в основному призначене для оцінки стратегічних перспектив кредитних установ. Вони оцінювали потенційний вплив низки факторів ризику на діяльність кредитних організацій у кризовій ситуації з огляду на вірогідність такої події [36].

Тому спочатку стрес-тестування було розроблено як інструмент оцінки ризиків на рівні індивідуального портфеля. Нині вони широко використовуються фінансовими установами як інструмент управління ризиками. Поступово методи стрес-тестування почали застосовувати в більш широкому масштабі для вимірювання чутливості групи установ (наприклад, банків) або навіть усієї фінансової системи до загальних шоків. Розвиток стрес-тестів залежить від економічної ситуації, вимог регуляторів, наявності ефективних інструментів і систем. Залучення регуляторів має вирішальне значення для перетворення стрес-тестування на загальноприйнятту найкращу практику для банків. У країнах, де стрес-тестування є нормативною вимогою, банки частіше включатимуть стрес-тестування в процеси управління ризиками та бізнес-планування.

3.2. Розробка альтернативної моделі стрес-тестування банку

Банківські стрес-тести були запроваджені в усьому світі після глобальної фінансової кризи 2008 року. Вони виявили прогалини та слабкі місця банківських систем у всьому світі. Криза знищила великі банки в кількох країнах і залишила фінансові установи по всьому світу у фінансовій скруті.

Після 2008 року регулятори в усьому світі зрозуміли, що великі банки в будь-якій країні мають вирішальне значення для нормального функціонування цієї економіки. Інституції вважалися «занадто великими, щоб зазнати краху», оскільки вони мали потенціал завдати широкомасштабної економічної шкоди, якщо зазнали краху. Банки, які не пройшли стрес-тестування, повинні були накопичити резерви капіталу.

Ключовою перевагою стрес-тестування є покращення управління ризиками. Банківські стрес-тести по суті додають ще один рівень регулювання, який змушує фінансові установи вдосконалювати систему управління ризиками та внутрішню бізнес-політику. Це зобов'язує банки думати про несприятливе економічне середовище, перш ніж приймати рішення [54].

Крім того, оскільки всі банки певного розміру зобов'язані періодично проводити стрес-тестування та публікувати результати, учасники ринку мають набагато кращий доступ до інформації щодо фінансового стану великих банків. Це підвищує прозорість банківської системи.

Банківський стрес-тест аналізує, як на баланс банку вплине несприятлива зміна вищевказаних економічних змінних [27]. Стрес-тести запускають кілька сценаріїв із зазначеними вище та іншими змінними. Нижче наведено приклади поширених сценаріїв, які можна запустити під час стрес-тесту:

як зміна процентних ставок на $X\%$ вплине на фінансовий стан банку?

що станеться, якщо безробіття зросте на $X\%$ у році Z ?

що станеться, якщо ВВП впаде на $X\%$, а безробіття зросте на $Y\%$?

що станеться з активами банку, якщо фондовий ринок обвалиться на $X\%$?

як зміниться ризик банку, якщо ціни на нафту впадуть на $X\%$?

що станеться, якщо обмінний курс країни A знеціниться на $X\%$?

що станеться, якщо ринок житла обвалиться на $X\%$?

Стрес-тести визначають фінансовий стан банків у періоди фінансових негараздів за допомогою модельного моделювання, подібного до наведених вище [87]. Виконання таких сценаріїв є виснажливою роботою, оскільки в такі моделі входить багато змінних.

Центральний банк країни, як правило, забезпечує базову основу для проведення стрес-тестів. Три ключові сфери, на яких стрес-тести зосереджені найбільше, це кредитний ризик, ринковий ризик і ризик ліквідності. Але з'ясовано, що органи управління банківською системою роблять ставку в стрес-тестуванні саме на вплив стрес-показників саме на капіталізацію банку та не враховують ряд чинників, що повинні бути оцінені для прийняття рішення щодо проведення стрес-тестування, а саме:

оцінка ринкової кон'юнктури;

вплив стрес-факторів як на прибутковість так і на ліквідність банку;

аналіз темпів розвитку кредитного портфелю;

отримання інформації щодо місця банку в системі;

Актуальною залишається необхідність розробки уніфікованих методик, що регламентують порядок проведення стрес-тестування в українських банках. Незважаючи на цінність отриманих вченими і практиками результатів, ці методики залишаються недостатньо опрацьованими. Також майже не відбувається адаптація зарубіжних методик, а також їх застосування у вітчизняних банках, що зумовлює потребу в розвитку теоретичних основ і визначенні місця стрес-тестування в системі банківського ризик-менеджменту [65]. Сутність запропонованого методичного підходу до визначення стійкості банк полягає у побудові моделі стрес-тестування банківської установи за двома стрес-сценаріями.

Даний підхід дозволить провести аналіз різних сценаріїв розвитку діяльності банку і визначити чи буде ліквідним та стійким банк в стресові періоди.

Основні етапи проведення альтернативного стрес-тестування банку представлені на рис. 3.2

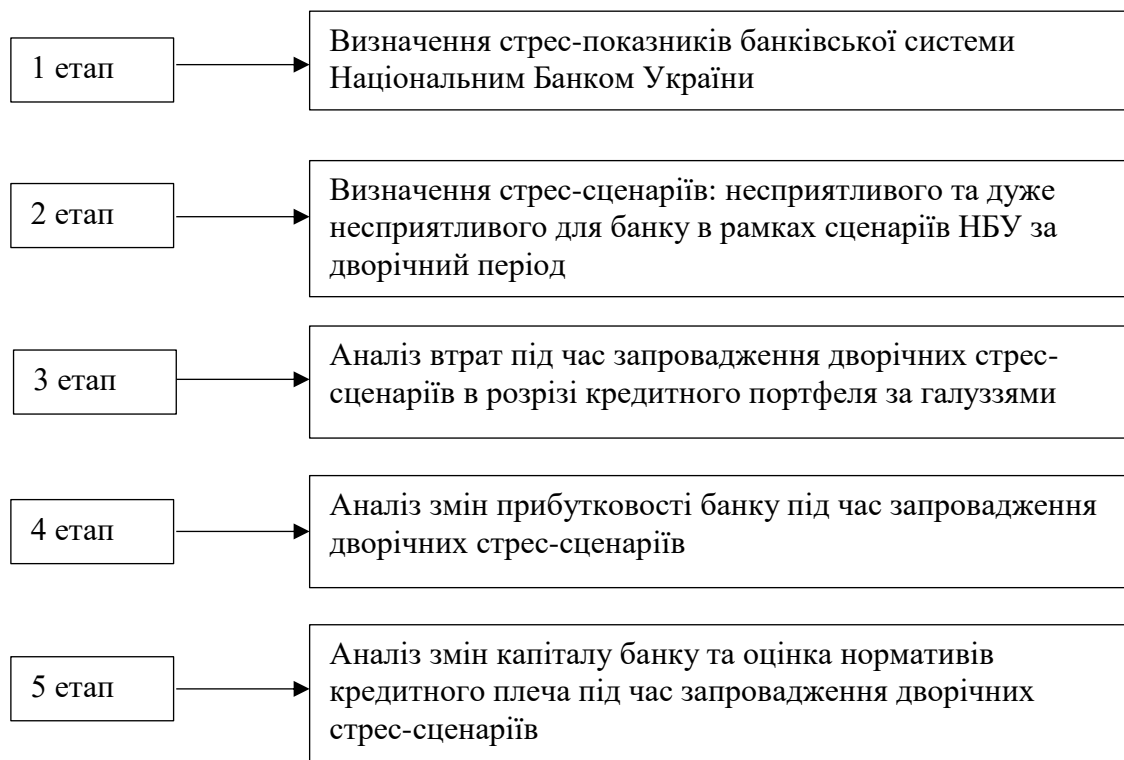


Рис 3.2. Етапи проведення альтернативної моделі стрес-тестування банку

Методика розроблена з метою:

оцінити, наскільки конкретний банк в цілому є стійкими до «виняткових, але ймовірних шоків»;

використання при визначенні ролі певного банку в системі усіх банків, визначення системно- важливих банків.

Розроблена автором методика ґрунтується на аналізі наступних факторів:

аналіз ринкового позиціонування банку

характеристика банку;

фінансовий стан банку;

прогнози фінансової діяльності банку.

Визначаючи економічні сценарії для розгляду повинні розуміти, що в моделі є залежність від низки факторів, але одним із способів визначити економічний сценарій банку може бути використання наглядових сценаріїв, оголошених НБУ для стрес-тестів більше, ніж 29 фінансових установ на ринку [4]. Хоча більш глобальні економічні умови, детально описані в наглядових сценаріях, можуть не стосуватися банків, певні деталі представлених сценаріїв можуть бути корисними під час визначення економічних сценаріїв для моделювання саме у банківських установах. Розглянемо наступні економічні умови України, включені до стрес- сценаріїв, представлених автором для розробки моделі стрес-тестування в умовах повномасштабного російського вторгнення в 2022 році:

наглядовий несприятливий сценарій: включає девальвацію в Україні до долара США мінімум 30% у 2022 році, включно з подальшим погіршенням ринку житла (зниження цін на житло на 5% у 2022 році), падінням цін на акції приблизно на 25% у 2022 році та безробіттям. на початку 2022 року цей показник зріс до 18% і досягне 30% до кінця 2022 року;

сильно несприятливий сценарій нагляду: включає значне послаблення економічної активності, включаючи подальше послаблення в житловому будівництві (зниження цін на житло більш ніж на 20% до кінця 2022 року), зниження цін на акціонерний капітал більш ніж на 50%, а рівень безробіття досягає 40% до кінця 2022 року.

На основі цих сценаріїв автором вирішено розглянути застосування наступних двох сценаріїв у рамках стрес-тестування банку в Україні в рамках факторів, які з'явилися під впливом повномасштабних військових дій (табл. 3.4):

Умови для альтернативного методу стрес-тестування банку

Вид економічної активності	Несприятливий стрес-сценарій банку	Дуже несприятливий стрес-сценарій банку
Девальвація	Помірна	Сильна
Економічні умови в місцевих громадах, які обслуговує банк	Помірно слабкі	Слабкі
Вартість застави (зокрема житла та інших активів)	Зниження на 5-10%	Зниження більше, ніж на 20%
Рівень безробіття	Підвищення до понад 20%	Підвищення понад 30%

Для проведення подальшого впливу вищезгаданих макро- і мікроекономічних показників варто сегментувати кредитний портфель, на який ці фактори мають прямий вплив. Цей крок передбачає сегментування кредитного портфеля на менші групи позик із подібними характеристиками збитків. Одним із способів є сегментація позик за категоріями (наприклад, будівництво та розвиток, сільське господарство, комерційна нерухомість тощо). Крім таких категорій може знадобитися додаткова сегментація, щоб розглянути інші ключові елементи, такі як ступінь ризику, тип застави, позиція застави, підтип кредиту, ризик концентрації та/або вік кредитного портфеля (тобто кредити, отримані в основному до або після фінансової кризи). Інші активи, вартість яких може суттєво знизитися, наприклад, інвестиційний портфель та/або інша нерухомість, якою володіє банк, також можуть бути розглянуті. Крім того, певні позики (або сегменти позик), такі як більші позики з вищим рівнем ризику, можливо, доведеться відокремити, оскільки вони піддаються іншому типу аналізу (тобто оцінюються окремо для визначення ймовірного рівня збитків у стресове середовище) [29].

Після належного сегментування активів наступним кроком є оцінка потенційних збитків за кредитами протягом дворічного періоду стрес-тесту (або потенційно довшого) для всього кредитного портфеля. Щоб оцінити збитки, автор пропонує використовувати як відправну точку історичний досвід банку щодо дефолту та збитків під час попередніх рецесій або періодів фінансового стресу.

Припустімо, що головний офіс відповідного банку знаходиться в Києві, він має кредитний портфель на суму 23,3 мільярди грн, а показники збитків за

минулі періоди помірно відповідають аналогам. Оцінимо втрати під час стресового періоду в розрізі сегментування кредитного портфеля в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Аналіз втрат при проведенні стрес-тестування у розрізі сегментації кредитного портфеля

Сегмент кредитного портфеля	Несприятливий сценарій			Дуже несприятливий сценарій		
	Актуальний баланс кредитного портфеля	Рівень втрат за стресовий період, %	Рівень втрат за стресовий період, млрд грн	Актуальний баланс кредитного портфеля	Рівень втрат за стресовий період	Рівень втрат за стресовий період, млрд грн
Сільське господарство та харчова промисловість	11,10	7,00%	0,78	11,10	12,00%	1,33
Виробництво	6,50	3,00%	0,20	6,50	4,80%	0,31
Торгівля	3,80	4,00%	0,15	3,80	7,60%	0,29
Сфера послуг	0,80	4,50%	0,04	0,80	7,00%	0,06
Транспорт та зв'язок	0,70	1,00%	0,01	0,70	2,00%	0,01
Фізичні особи	0,40	5,00%	0,02	0,40	7,60%	0,03
Усього	23,3		1,19	23,3		2,03

Рівень втрат був розроблений таким чином: девальвація в гіпотетичних умовах стрес-тестування має найбільший вплив на сільське господарство та харчову промисловість, так як українська аграрна продукція здебільшого продається на експорт: у разі значного зростання цін на матеріально-технічні ресурси, які необхідні для здійснення технологічного процесу, протягом виробничого циклу за тривалого обороту капіталу та зростання закупівельних цін на продукцію, особливо на експортно орієнтовану, яка тісно пов'язана із кон'юнктурою світового ринку та курсом національної валюти до іноземних валют дохідність сільськогосподарської галуззі є невеликою [75]. В той же час економічний розвиток та рівень безробіття в громадах не впливає на стрес-показник в харчовій промисловості чи сільському господарстві, так як здебільшого праця в таких галузях здійснюється робітничими верствами

населення. У той же час економічний достаток та рівень безробіття населення прямо впливає на такі галуззі як сфера обслуговування та торгівля так як саме від таких показників залежить купівельна спроможність населення та їх рівень життя.

Тобто при несприятливому сценарію (помірний темп девальвації гривні до іноземних валют, помірно слабкому рівні життя громад, підвищення рівня безробіття до 20%) кредитний портфель втратить 1,19 млрд грн або 5% своєї вартості і найбільше саме в галузі сільського господарства та харчової промисловості, найменшого впливу зазнає транспортна галузь, в свою чергу при дуже несприятливому стрес-сценарію гіпотетично кредитний портфель здобуде більше 2 млрд грн непрацюючих активів.

Тепер, коли втрати кредитного портфеля визначено, наступний крок передбачає оцінку потенційного впливу на чистий прибуток за сценарієм (сценаріями), проаналізованим раніше. Оцінка прибутку до резервування та оподаткування за різними сценаріями може бути складною, оскільки слід враховувати вплив вищих непрацюючих активів на доходи (тобто кредити без нарахування) і витрати (тобто витрати на стягнення). Крім того, слід також враховувати вплив на ліквідність (тобто витрати на фінансування) та ризик процентної ставки (тобто чисту процентну маржу).

Після визначення прибутку до резервування до оподаткування наступним кроком є оцінка відповідного резерву протягом стресового періоду. Резерв можна розділити на два компоненти: резерв, необхідний для покриття збитків, оцінених на в табл. 3.6, і частину резерву, необхідну для підтримки адекватного резерву на покриття збитків за кредитами наприкінці дворічного періоду [14]. При визначенні частини забезпечення, необхідної для підтримки адекватного наприкінці стресового періоду, керівництво має враховувати, що стресове середовище може збільшити потребу у вищому резервуванні збитків за кредитом. Нарешті, слід застосувати витрати/вигоди з податку на прибуток, що впливають із оцінки доходу до оподаткування.

У табл. 3.6 проаналізовано зміну прибутку при стрес-сценаріях, так за основу взято, що при несприятливому стрес-сценарії резерв за кредитними операціями буде становити 1,8% від суми кредитного портфеля без знецінення, а в другому стрес-сценарію вже 4,5%, так як керівництво має враховувати, що стресове середовище може збільшити потребу у вищому резервуванні збитків за кредитом. Інші ключові міркування щодо різноманітних стрес-сценаріїв тут

можуть включати: як міграція кредитів за різними сценаріями вплине на чистий прибуток до резервування? як прогнозований економічний сценарій може вплинути на чистий прибуток до резервування? як підвищений рівень збитків у стресові періоди вплине на резерв, необхідний для підтримки адекватного резерву під кредитні операції? як збитки вплинуть на податкові витрати банку [60].

Таблиця 3.6

Аналіз зміни прибутковості банку при розробці альтернативного методу стрес-тестування

Показник	Базовий рік	Рік з несприятливим стрес-сценарієм	Рік з дуже несприятливим стрес-сценарієм
Прибуток до резервування та оподаткування	3,45	2,95	2,70
Резерв на покриття дворічного збитку	(0,6)	(1,19)	(2,03)
Резерв за кредитними операціями	(0,1)	(0,42)	(1,05)
Прибуток до оподаткування	2,75	1,34	-0,38
Податок на прибуток	0,49	0,24	0
Чистий прибуток	2,26	1,1	(0,38)

Наступний крок передбачає оцінку нормативів капіталу банку на кінець стресового періоду. Щоб досягти цього, слід враховувати очікувані зміни власного капіталу, капіталу першого рівня (основного капіталу), середніх активів та активів, зважених за ризиком, протягом стресового періоду. У табл. 3.7 нижче наведено приклад наступного етапу стрес-тестування банку. Варто зазначити, що війна в Україні призвела до обмеженої можливості прогнозування показників на 2022 фінансовий рік, тому автором запропоновано в стресових періодах перенести всю суму нерозподіленого прибутку на майбутні роки та не виводи в якості дивідендів.

Таблиця 3.7

Оцінка нормативів капіталу банку під час проведення стрес-тестування

Показник	Базовий рік	Рік з несприятливим стрес-сценарієм	Рік з дуже несприятливим стрес-сценарієм
Базовий основний капітал	4,01	4,01	4,01
Чиста зміна основного капіталу	2,26	1,1	(0,38)
Відрегульований основний капітал	6,27	5,11	3,63
Сума середньозважених активів	31,6	31,6	31,6
Коефіцієнт кредитного плеча	19,8 %	16,2 %	11,5 %

Згідно табл. 3.7 бачимо суттєве зменшення коефіцієнту кредитного плеча 1 рівня при стрес-сценаріях двох років, проте не дивлячись на суттєве зменшення банк не втратить своєї ліквідності, так як коефіцієнт, що перевищує 5%, вважається показником міцних фінансових опор для банку. Цей коефіцієнт застосовується регуляторами банків, щоб гарантувати, що банки мають достатню ліквідність для проведення певних необхідних стрес-тестів та оцінити, наскільки залучений банк при порівнянні основного капіталу з його сукупними активами. Проте є і інші ключові міркування, які можна включати при проведенні стрес-тестування банків: який потенційний вплив Базеля III на капітал і активи, зважені за ризиком? яке прогнозоване зростання/скорочення балансу протягом стресового періоду?

3.3. Застосування інструментарію стрес-тестування для діагностування в системі управління ризиками банку

В практиці функціонування різних країнах світу процедури стрес-тестування банківського сектору проводяться через оцінку впливу факторів ризику на окремі банки. В Україні методологічні основи проведення стрес – тестування визначені в Методичних рекомендаціях щодо порядку проведення

стрес – тестування в банках України.

Як показує світовий досвід, питання щодо проведення стрес-тестування регулюються Банком міжнародних розрахунків, Європейським комітетом банківського нагляду, Міжнародним валютним фондом, Базельським комітетом банківського нагляду, Європейським центральним банком, Європейською комісією та національними регуляторними органами.

При цьому в зарубіжній практиці використовується широкий спектр методів проведення стрес – тестування, які ґрунтуються на різних індикаторах та передбачають використання різних способів отримання кінцевого результату (табл. 3.8) [45].

Таблиця 3.8

Порівняння методів стрес – тестування

Назва методу стрес-тестування в Україні	Назва методу стрес-тестування за рекомендаціями Міжнародного валютного фонду та Світового банку	Назва методу стрес-тестування за європейським (Базельським) підходом
Сценарний аналіз	Аналіз імовірно-невизначених подій, які можуть вплинути на розвиток ризику	Метод еластичностей визначення ризику за базовими його факторами
Аналіз чутливості	Аналіз найбільш імовірних подій	Метод оцінки втрат
-	Аналіз помірно-несприятливих подій	Сценарний метод
-	Аналіз надзвичайних подій «виняткових, але можливих»	Індексний метод

Найпоширенішим методом стрес-тестування є сценарний аналіз (на основі історичних або гіпотетичних подій), націлений на оцінку стратегічних перспектив установи й дає змогу визначити одночасний вплив усіх чинників ризику в разі настання екстремальної, ймовірної події.

Заходи з стрес – тестування банків здійснюватиметься незалежними аудиторськими фірмами відповідно до встановлених Національним банком України вимог, включатиме оцінку якості активів, достатності (адекватності) регулятивного капіталу з метою визначення необхідних обсягів докапіталізації.

Автори досліджень пропонують використовувати перший метод для визначення факторів ризику та впливу на ріст. У цій ситуації для стрес-

тестування слід використовувати економіко-математичний інструментарій, особливо метод регресійного аналізу. Регресійний аналіз — це статистичний аналіз залежності випадкової величини y від змінних x_j , які в регресійному аналізі вважаються невинуватими величинами, незалежно від фактичного правила розподілу x_j . У загальному вигляді рівняння регресії записується наступним чином:

$$y=f(X_1, X_2, \dots, X), \quad (3.1)$$

де y – залежна змінна (вона завжди одна);

X_j – незалежні змінні (фактори) (їх може бути декілька).

Якщо незалежна змінна одна – це простий регресійний аналіз. Якщо ж їх декілька, то такий аналіз називається багатофакторним.

На етапі регресійного аналізу вирішуються дві основні задачі:

побудова рівняння регресії, тобто знаходження виду залежності між результатними показником і незалежними факторами X_1, X_2, \dots, X ;

оцінка значимості отриманого рівняння, тобто визначення того, наскільки вибрані факторні ознаки пояснюють варіацію ознаки y .

Так регресійну модель можна побудувати за допомогою багатьох універсальних інтегрованих систем, проте особливістю системи STATISTICA є те, що вона призначена для статистичного аналізу, візуалізації даних і розробки призначених для користувача додатків.

Багатофакторна кореляційно-регресійна модель дозволить визначити міри впливу факторів на діагностовані ризики банку. За даними щоквартальної звітності АТ «ПроКредит Банк», які стали вихідними даними для побудови табл. 3.9, проведений багатофакторний аналіз ризикованості операцій банку за останні чотири роки. З табл. 3.9:

y – інтегральний показник захищеності від фінансових ризиків банківської діяльності;

X_1 – кредити та заборгованість клієнтів, тис. грн.;

X_2 – депозитний портфель банку, тис. грн.;

X_3 – дохідність активів, %;

X_4 – мультиплікатор капіталу;

X_5 – чиста процентна маржа, %.

Вихідні дані для побудови рівняння

Період	У	X1	X2	X3	X4	X5
1 кв. 2018 р.	0,31	121 022 784	119 383 605	3,2700	9,2300	1,0800
2 кв. 2018 р.	0,39	125 761 874	132 916 047	3,3500	9,6800	1,2400
3 кв. 2018 р.	0,31	129 182 881	134 935 421	3,2900	10,0700	0,9800
4 кв. 2018 р.	0,26	142 548 092	142 447 731	2,9500	11,8900	0,9100
1 кв. 2019 р.	0,26	148 728 892	154 898 519	4,1500	9,4300	1,5100
2 кв. 2019 р.	0,17	146 888 021	154 768 698	3,7100	9,7900	1,1600
3 кв. 2019 р.	0,14	150 422 913	150 831 095	4,1400	9,6400	1,1700
4 кв. 2019 р.	0,22	161 338 726	164 100 230	4,5300	9,0100	1,3000
1 кв. 2020 р.	0,06	186 706 383	205 147 023	3,7800	10,7400	0,1800
2 кв. 2020 р.	0,09	179 563 968	193 987 153	3,6600	9,5200	0,7600
3 кв. 2020 р.	0,05	181 362 098	195 039 215	4,0400	9,5700	0,4400
4 кв. 2020 р.	0,29	189 147 000	186467000	14,5187	9,4006	0,9466
1 кв. 2021 р.	0,12	198 625 000	197033000	3,8852	9,9216	0,2684
2 кв. 2021 р.	0,22	176 045 000	194166000	8,0569	8,9631	0,4637
3 кв. 2021 р.	0,36	194 318 000	200469000	12,6005	8,9632	1,1361

Представлений набір показників дозволяє проілюструвати банк з різних боків його діяльності та врахувати ризики різного походження: кредитні, депозитні, ризики доходності та залучення капіталу. Таким чином, специфікація моделі створюється у вигляді:

$$Y = a_0 + a_1X_1 + a_2X_2 + a_3X_3 + a_4X_4 + a_5X_5, \quad (3.2)$$

де a_0-5 – коефіцієнт, при змінних.

Принципова точність отриманих результатів кореляційно-регресійного аналіз залежать від стандартизації вихідних даних.

А, оскільки в даному випадку присутнє високе розсіювання даних, потрібно проводити стандартизацію. Для цього потрібно знайти \bar{x} та вибірккову дисперсію D_x . Потім за формулою побудувати стандартизовану матрицю:

$$X_i' = \frac{x_i - \bar{x}}{\sqrt{D_x}} \quad (3.3)$$

Отримані результати наведені в табл. 3.10.

Стандартизована матриця вихідних даних

Період	У	X1	X2	X3	X4	X5
1 кв. 2018 р.	0,31	-1,5690	-1,6967	-0,5778	-0,6473	0,4441
2 кв. 2018 р.	0,39	-1,3881	-1,2286	-0,5554	-0,0543	0,8456
3 кв. 2018 р.	0,31	-1,2574	-1,1588	-0,5722	0,4595	0,1932
4 кв. 2018 р.	0,26	-0,7471	-0,8990	-0,6676	2,8576	0,0176
1 кв. 2019 р.	0,26	-0,5110	-0,4683	-0,3308	-0,3837	1,5231
2 кв. 2019 р.	0,17	-0,5813	-0,4728	-0,4543	0,0906	0,6449
3 кв. 2019 р.	0,14	-0,4463	-0,6090	-0,3336	-0,1070	0,6700
4 кв. 2019 р.	0,22	-0,0295	-0,1501	-0,2242	-0,9371	0,9962
1 кв. 2020 р.	0,06	0,9392	1,2696	-0,4347	1,3424	-1,8141
2 кв. 2020 р.	0,09	0,6665	0,8836	-0,4684	-0,2652	-0,3588
3 кв. 2020 р.	0,05	0,7352	0,9200	-0,3617	-0,1993	-1,1617
4 кв. 2020 р.	0,29	1,0324	0,6235	2,5792	-0,4225	0,1094
1 кв. 2021 р.	0,12	1,3944	0,9889	-0,4051	0,2640	-1,5923
2 кв. 2021 р.	0,22	0,5321	0,8898	0,7657	-0,9989	-1,1022
3 кв. 2021 р.	0,36	1,2299	1,1078	2,0409	-0,9988	0,5849

Для побудови кореляційно-регресійної моделі використовується програмний пакет STATISTICA. Спочатку проводиться кореляційний аналіз. Він дозволить визначити залежність У від змінних (рис. 3.3).

Correlations (Spreadsheet1)					
Marked correlations are significant at p < ,05000					
N=15 (Casewise deletion of missing data)					
Variable	X1	X2	X3	X4	X5
Y	-0,485187	-0,544748	0,337852	-0,175713	0,635660

Рис. 3.3. Результати кореляційного аналізу

Відповідне значення кореляції має знаходитись в проміжку $[-1;1]$. Чим більше значення коефіцієнту по модулю, тим сильніша лінійна залежність. В даному випадку найбільше У залежить від X5 та обернену залежність від X2. Виконується послідовність команд Statistics->MultipleRegression, вказується, що У – залежна змінна, всі інші-незалежні (рис. 3.4).

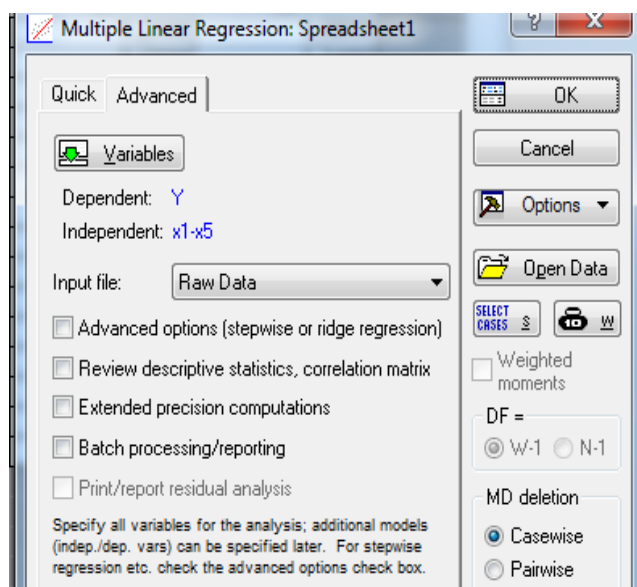


Рис. 3.4. Визначення залежних та незалежних змінних в STATISTICA

На закладці Quick при натисканні кнопки Summary:Regression results, з'являється результат (рис. 3.5).

Regression Summary for Dependent Variable: Y (Spreadsheet1)						
R= ,86447571 RI= ,74731826 Adjusted RI= ,60693951						
F(5,9)=5,3236 p<,01499 Std.Error of estimate: ,06763						
N=15	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(9)	p-value
Intercept			0,216667	0,017463	12,40701	0,000001
X1	-0,580414	0,806740	-0,062615	0,087031	-0,71946	0,490119
X2	-0,281066	0,807566	-0,030321	0,087120	-0,34804	0,735811
X3	0,787847	0,245561	0,084993	0,026491	3,20835	0,010687
X4	0,032770	0,203977	0,003535	0,022005	0,16066	0,875912
X5	0,082090	0,277713	0,008856	0,029960	0,29559	0,774247

Рис. 3.5. Результат побудови

Так, незначущими є змінні X1, X2, X4 та X5. При цьому коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,7473$, коефіцієнт множинної кореляції, який визначає тісноту зв'язку між Y та сукупністю факторів X1–X5, становить $R = 0,8645$, що вказує на існування функціонального зв'язку. Претендентом змінної, яка створює вплив є X3. Проте, за допомогою «Регресії вперед» та «Регресії назад», можна провести включення та виключення змінних. Таким чином, на вкладці Advanced обирається Advancedoptions, ОК (рис. 3.6).

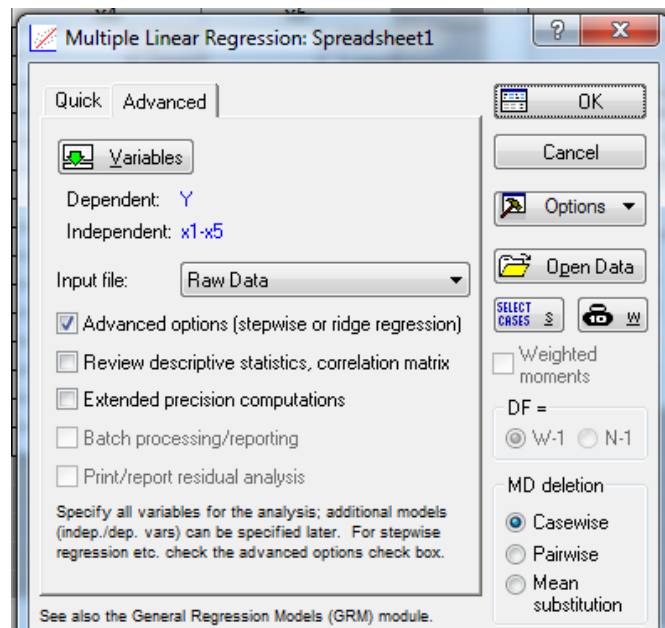


Рис. 3.6. Проведення «Регресії вперед» та «Регресії назад»

Далі на вкладці Stepwise порібно відмітити: Method: Forwardstepwise; F to enter 1; F to remove 0. Display results: Ateachstep.

Розпочинається процедура поступового включення змінних. Яке значення F-критерію Фішера при перевірці гіпотези про незначущість змінної є найбільшим, таку змінну потрібно залучити до множини регресорів. Отже, в даному випадку на рис. 3.4 значимою змінною є лише X3, тому проводиться процедура вкючення.

Доцільно обрати Summary: Regression results. Знов необхідно провести операцію Next і дивитися на Summary Results. Так проводиться ще кілька кроків по залученню змінних, потім з'являється результат, де в наявності вже є незначуща змінна (рис. 3.7).

Regression Summary for Dependent Variable: Y (Spreadsheet1)						
R= ,86132047 RI= ,74187296 Adjusted RI= ,67147468						
F(3,11)=10,538 p<,00145 Std.Error of estimate: ,06183						
N=15	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(11)	p-value
Intercept			0,216667	0,015965	13,57102	0,000000
X5	0,090808	0,226270	0,009796	0,024410	0,40133	0,695866
X3	0,794182	0,214820	0,085676	0,023175	3,69696	0,003520
X1	-0,857060	0,267946	-0,092460	0,028906	-3,19863	0,008475

Рис. 3.7. Результати проведення «Регресії вперед»

Отже, з 5 регресорів визначилось лише 2, оскільки вони мають найбільше значення F-критерію Фішера: $X_1 = -3,19863$ та $X_3 = 3,69696$. Тепер потрібно провести поступове виключення з цього набору ту змінну, яка має найменше значення F-критерію Фішера.

Створюється нова регресійна модель, де змінними виступають X_1 та X_3 . На вкладці Stepwiseобирається:

Method: Backwardstepwise;

F to enter 11;

F to remove 10.

Display results: Ateachstep. ОК.

У нашому випадку повторення виключення не було (рис. 3.8).

Regression Summary for Dependent Variable: Y (Spreadsheet1)						
R= ,85912364 RI= ,73809343 Adjusted RI= ,69444234						
F(2, 12)=16,909 p<,00032 Std.Error of estimate: ,05963						
N=15	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(12)	p-value
Intercept			0,216667	0,015397	14,07182	0,000000
X1	-0,936148	0,175086	-0,100992	0,018888	-5,34678	0,000175
X3	0,840270	0,175086	0,090648	0,018888	4,79917	0,000434

Рис. 3.8. Результати проведення «Регресії назад»

Таким чином, отримали рівняння взаємозв'язку захищеності від ризиків та кредитного портфелю та доходності активів, при цьому тіснота зв'язку $R = 0,8591$:

$$Y = 0,216667 - 0,100992X_1 + 0,090648X_3. \quad (3.4)$$

Визначені коефіцієнти рівняння значимі на 5 % рівні ($p < 0,05$). Це рівняння пояснює 73,81 % варіації залежної змінної. Впливовим фактором для АТ «ПроКредит Банк» згідно побудованої моделі є X_3 – доходність активів. Їх збільшення на одиницю від середнього рівня призведе до збільшення захищеності від ризиків банку на 0,090648 одиниць. Також слід звернути увагу на кредити та заборгованість клієнтів. Дана змінна має обернений вплив, тобто зменшення кредитного портфелю на 1 одиницю збільшить захищеність від ризиків банку на 0,100992 одиниці.

Метою проведення кореляційно-регресійного аналізу є визначення можливих варіантів регулювання процесу управління ризиком банківської діяльності, а також оцінка можливих шляхів досягнення потрібного результату. Таким чином, керівництву АТ «ПроКредит Банк» потрібно звернути увагу на дані фактори. Якщо буде збережена надалі така тенденція, то захищеність банку від ризиків буде знижуватися.

Відомо, що пропоновані методичні підходи до оцінювання та аналізу фінансових ризиків банку дозволяють вдосконалити інструментарій їх ідентифікації та сформувані передумови для подальшої їх мінімізації. Це пов'язано з тим, що оцінювання ризиків є основним етапом їх мінімізації.

Узагальнюючи викладені особливості оцінки та аналізу фінансового ризику банку, можна відзначити, що пріоритетність вивчення фінансового ризику стосовно інших видів ризику пояснюється відносним вищим ступенем небезпеки фінансового ризику. Це пояснюється тим, що фінансові ризики піддаються кількісному вимірюванню, що дозволяє економістам більш вдало їх попереджувати та усувати, в той час коли інші ризики неможливо представити у вигляді кількісних індикаторів. Головна відмінність фінансового ризику від інших видів ризику полягає в тому, що джерело даного виду ризику може знаходитися всередині організації та зовні, а мінімізувати фінансовий ризик можливо лише через вплив на систему планування, організації, управління та контролю.

Усі банки різною мірою та в різних ситуаціях несуть фінансовий ризик, але не всі банки мають відділ або повну систему управління операційним ризиком. Більшість українських банків не мають єдиного підходу до оцінки та зменшення ризиків, і такі банки часто зазнають збитків.

Стандарти, що впроваджені Базельським комітетом передбачають жорстку систему управління фінансовими ризиками. Таку систему можливо впровадити, якщо використовувати наступні підходи до оцінки впливу фінансових ризиків на банківський капітал [64, с. 243–264]:

підхід на основі базового індикатора. Такий індикатор оцінюється у розмірі 15% від середнього валового доходу за останні три роки;

стандартизовані підходи, за якими діяльність банку поділяється на вісім бізнес-напрямків, відповідно до кожного з яких визначається необхідний рівень покриття капіталом через зважування показника валового доходу на відповідний коефіцієнт ризику;

передові підходи, що передбачають розрахунок покриття капіталом зважаючи на дані банку про фінансові збитки.

Різні фінансові ризики виникають з різноманітних причин, що в залежності від ступеня важливості та впливу представлені на рис. 3.9.



Рис. 3.9. Класифікація основних причин виникнення фінансових ризиків діяльності банку

Існує достатньо багато різноманітних методів по попередженню та запобіганню ризиків, їх можна вважати методами фінансового контролю.

Особливої уваги потребують підходи до мінімізації кредитного ризику діяльності банку, оскільки він представляє собою один із основних джерел виникнення фінансових загроз. Базовим інструментом мінімізації кредитних ризиків сьогодні виступає скоринг. Застосування кредитного скорингу дає змогу банку:

збільшення кредитного портфелю за рахунок зменшення кількості відмов за кредитними заявками;

підвищення точності оцінки позичальника;

зменшення рівня неповернень заборгованості за кредитами;

прискорення процедури оцінки позичальника;

створення централізованого накопичення даних про позичальників;
 зниження резервів за кредитними операціями;
 якісна оцінка динаміки змін кредитного рахунку індивідуального позичальника і кредитного портфеля в цілому.

У досвіді світової практики Базельський Комітет з Банківського Нагляду визначив базові положення з питання управління ризиками у «NewBaselCapitalAccord» (Basel II). Відповідно до цього стандарту банкам рекомендовано впровадити повноцінну систему мінімізації ризиків, що має включати елементи, представлені на рис. 3.10.

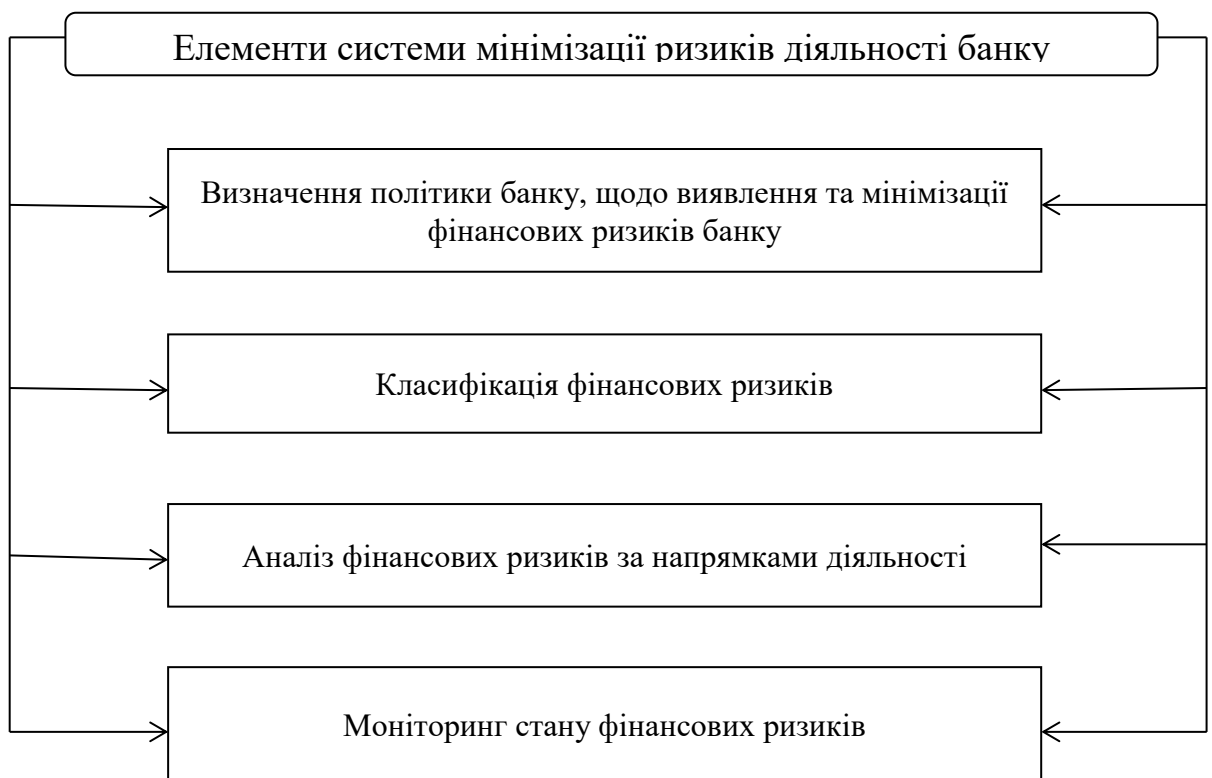


Рис. 3.10. Склад основних елементів системи мінімізації фінансових ризиків в банківській сфері

Також варто розглянути основні функціональні можливості кредитного скорингу, що робить його досить ефективним. Дані вимоги наведені у формі рис. 3.10.

Ідея і суть скорингу полягає в тому, щоб виділити характеристики, найбільш пов'язані з ненадійністю або, навпаки, надійністю клієнта. Банк не знає, чи погасить цей позичальник кредит, але, аналізуючи історію позичальників, банк знає, що в минулому були люди такого ж віку, професії,

рівня освіти та кількості родичів, які не змогли отримати кредит. Так банк прийме правильне рішення про надання кредиту позичальнику. Скоринг має дискримінаційний характер. Якщо людина близька до групи людей за певною ознакою з поганою кредитною історією, то йому кредит не дадуть. Тому навіть при дуже високій мірі використання автоматизованих систем скорингу суб'єктивне втручання робиться в тому випадку, якщо кредитний інспектор має інформацію, яка доказує, що людина, класифікований як ненадійний, насправді «хороший», і навпаки. Банк має багато різної інформації про своїх клієнтів, і банку потрібно вирішити який клієнт для нього несе більший ризик. Функціональні можливості кредитного скорингу проілюстровано на рис. 3.11.



Рис. 3.11. Функціональні можливості кредитного скорингу

Щоб віднести клієнтів банку до формалізованих критеріїв, безпосередньо пов'язаних із ймовірністю банкрутства, слід розробити математичну модель для оцінки того, яка інформація є релевантною, а яку можна не помітити. Модель призначена для створення вибірки клієнтів кредитної організації, про яких уже відомо, мають хорошу кредитну історію чи ні, і таку вибірку іноді називають «навчальною» вибіркою. Таким чином, підрахунок балів є процесом класифікації, у якому на основі наявної інформації необхідно знайти функцію, яка найкращим чином поділяє відбір клієнтів на «поганих» і «гарних».

Представлені методи включають наступні заходи: поділ функцій, незалежну оцінку результатів діяльності, контроль ринковості цін, подвійне введення і підтвердження операцій, контроль за зміною умов операцій, момент підтвердження угоди контрагентом, контроль за юридичним оформленням операцій [48]. Комплексний підхід до мінімізації фінансових ризиків банківської діяльності для вітчизняних банків представлено на рис. 3.12.

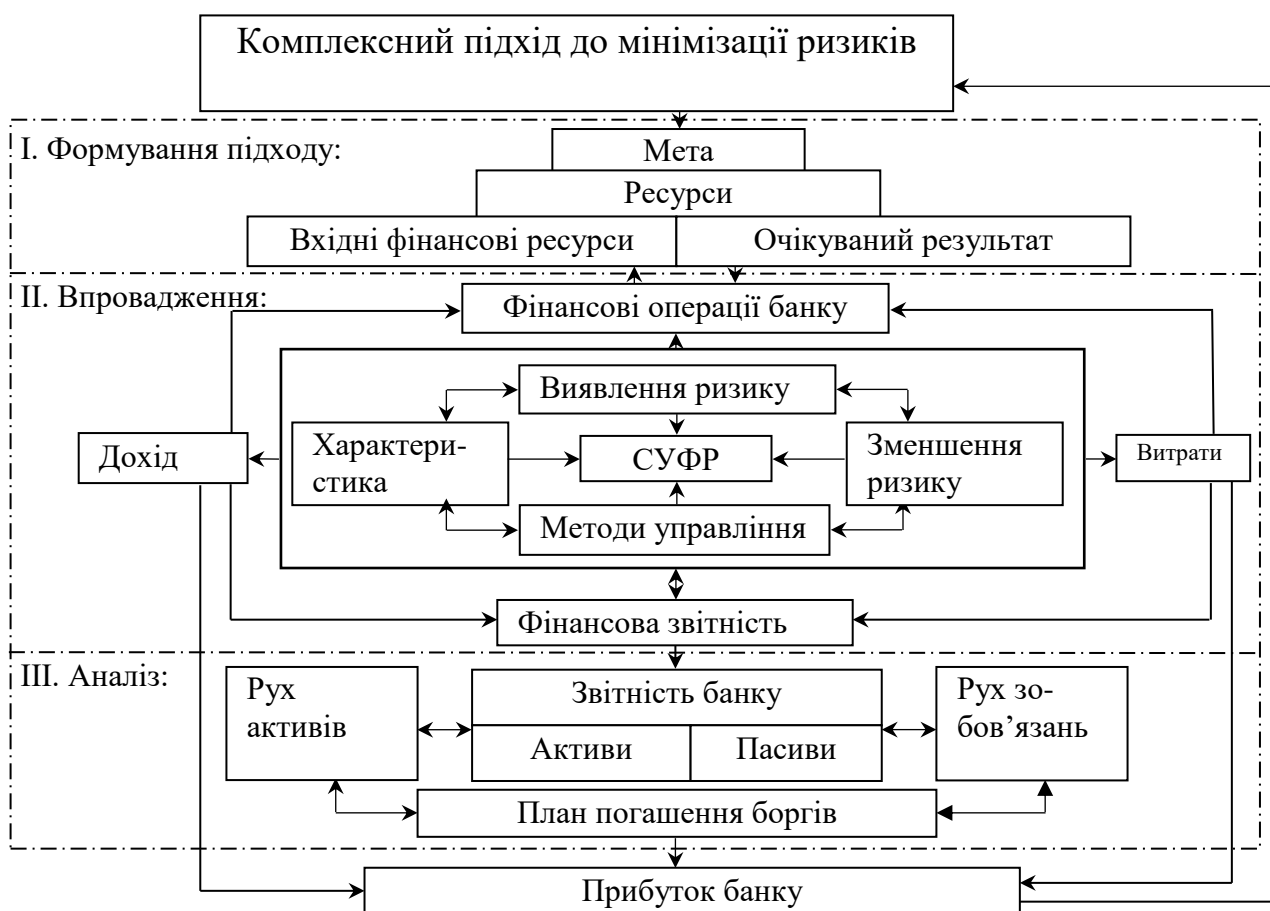


Рис. 3.12. Схема комплексного підходу до оптимізації фінансових ризиків банківської діяльності

Важливо реалізувати всі запропоновані заходи для ефективного зниження фінансових ризиків банку. Бо навіть якщо у вас є достатній захищений власний капітал, потрібно бути дуже обережним, щоб мінімізувати ризики, що впливають на ліквідність банку. Ризик залежності від ресурсів на міжбанківському ринку потрібно сприймати серйозно. Банк в першу чергу стурбований такими питаннями, як кредити та зобов'язання клієнтів, депозитний портфель банку, рентабельність активів і чиста процентна маржа. Нині вони відіграють важливу роль у рівні захисту від банківських ризиків.

ВИСНОВКИ

В дипломній роботі досліджено теоретичні основи управління ризиками в банківських установах, проаналізовано систему управління ризиками та досліджено міжнародний досвід проведення стрес-тестувань як інструменту ризик-менеджменту, розробленню рекомендацій щодо удосконалення системи стрес-тестування в банківській діяльності в Україні.

Перший розділ роботи присвячено дослідженню теоретичних аспектів щодо поняття банківські ризики. Згідно морфологічного аналізу, що був проведений в першому розділі, найбільш вдалим є визначення поняття «банківські ризики» - це загроза невиконання управлінських планів щодо ресурсної та дохідної частин операцій, тобто це ймовірність того, що відбудеться подія, яка негативно позначиться на прибутку чи капіталі банку. Також було розглянуто, що у вітчизняній та зарубіжній літературі банківські ризики класифікуються за різними критеріями, було проведено порівняння зарубіжного підходу до класифікації ризику (GARP -класифікація) та класифікація згідно НБУ.

Встановлено, що за ступенем важливості ризику в той чи інший поточний момент рівень ризику встановлюється відповідно до розвитку подій у державі у відповідний момент під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. У ході дослідження дається характеристика підходу банку до управління ризиками. Управління банківськими ризиками стосується процесу, за допомогою якого банки ідентифікують ризики, оцінюють ризикову вартість, відстежують ризики та контролюють ризикові позиції, а також розглядають взаємозв'язки між різними типами ризиків для подальшого зниження ризиків. Визначено, що для визначення рівня ризику в банківському секторі банки повинні мати систему оцінки ризиків, яка повинна визначати такі складові: кількість можливих витрат і величину ризику, ймовірність відбулася та чи інша негативна подія, тривалість періоду, протягом якого діятиме ризик.

Другий розділ присвячено практичним аспектам організації роботи банків з управлінням ризиковими операціями у своїй діяльності . Було проаналізовано основні фінансового-економічні показники АТ «ПроКредит Банк», що засвідчили стабільність діяльності Банку. Було визначено, що віддаючи перевагу кредитуванню юридичних осіб банк намагається зменшити ризик

самого процесу кредитування обираючи своїх клієнтів юридичних осіб зі сталою господарською діяльністю. Було зазначено, що головним завданням ризик-менеджменту в АТ «ПроКредит Банк» є можливість і вміння оцінити ймовірність фінансових втрат. Управління ризиками банківської діяльності в Банку охоплює усі види діяльності банку, що впливають на параметри його ризиків, організовує безперервний процес аналізу ситуацій і оточення, у яких виникають ризики, та приймає управлінські рішення з питань впливу на самі ризики або на рівень схильності банку до таких ризиків, регламентуючись нормами ПроКредит Холдингу та українського законодавства.

У третьому розділі була проаналізований міжнародний досвід впровадження системи стрес-тестування як одного із найголовніших інструментів управління ризиками. Було визначено, що перевага даної методики в тому, що вона дозволяє оцінювати не окремі, а сукупні ризики, а також враховувати фактори диверсифікації ризиків. В свою чергу, АТ «ПроКредит Банк» має найвищий серед банків-лідерів за обсягом кредитного портфеля коефіцієнт ефективності управління кредитним портфелем, так як банк приділяє увагу мінімізації ризику, а не підвищенню кредитного портфеля за рахунок ризикових операцій. Був проведений кореляційно-регресійний аналіз, в результаті якого визначено, що робота з фінансування агро-клієнтів для АТ «ПроКредит Банк» є пріоритетними для стратегічного планування роботи з кредитними операціями

Реалізація запропонованих заходів з ризик-менеджменту підвищить загальну ефективність управління та роботи банку, а мінімізація рівня ризику дасть змогу отримувати менші, але стабільні прибутки. Збалансування прибутковості та рівня ризику та знаходження оптимального співвідношення між ними вважається одним із важливих і складних завдань, що стоять перед банками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азізова К. М. Формування системи індикаторів для оцінки рівня фінансової безпеки банків / К. М. Азізова // Сучасні проблеми фінансового моніторингу: збірник матеріалів V Всеукраїнській науково-практичній конференції (8-9 грудня 2016 р.). – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2016. – С. 27–31.
2. Белова І. В. Впровадження нових вимог щодо оцінки кредитного ризику у банках України / І. В. Белова, І. С. Білецька // [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.inter-nauka.com>
3. Бобиль В. Стрес тестування кредитних установ у сучасних умовах: теоретичний аспект / В. Бобиль // Банківська справа. – 2010. – № 6. – С. 46–53.
4. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н.: спец 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / Л. А. Бондаренко. – К.: КНЕУ, 2007. – 23 с.
5. Бурий К. П. Класифікація фінансових ризиків банківських установ [Текст] / К. П. Бурий // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. Вип. 154. Ч. 3. – С. 49–56.
6. Васильєва Т. А. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, С. М. Козьменко та ін.] / За ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Єпіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. – 283 с.
7. Внукова Н. М. Розвиток системи забезпечення ризик-менеджменту в діяльності підрозділу фінансової розвідки / Н. М. Внукова, С. А. Ачкасова, О. В. Горяник // Бізнес Інформ. – 2018. – №12. – С.17-20.
8. Внукова Н. М., Дорохов Є. В. Стрес-тестування фінансових ризиків діяльності підприємства // Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (17 квітня 2020 року). – Кривий Ріг: Донецький нац. ун-т економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2020. – С. 17 – 20.
9. Волик Н. Г. Удосконалення методичних підходів до процесу управління валютним ризиком / Н. Г. Волик // Сучасні питання економіки і права. 2011. – Вип. 2. – С. 105 – 111.

10. Волков Д. П. Аналіз банківських ризиків: основні підходи до визначення / Д. П. Волков // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2013. – Вип. 10(3). – С. 131 – 139. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/espof_2013_10\(3\)__23.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/espof_2013_10(3)__23.pdf).
11. Волкова В. В. Методичні аспекти управління ризиком кредитного портфеля банку / В. В. Волкова // Економіка і організація управління. – 2016. – № 1(21). – С. 45 – 52.
12. Гаряга Л. О. Кредитний ризик: ідентифікація, класифікація та методи оцінки/ Гаряга Л.О. //Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – Т. 17. – С. 318 – 329.
13. Грошово-кредитна та фінансова статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial#1ms>.
14. Грудзевич Я. В. Трансформація вимог до регулювання капіталу банків України / Я. В. Грудзевич, У. Я. Грудзевич // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – № 2 (118). – 2016. – С. 115 – 122.
15. Данченко О. Б. Підходи до управління ризиками банку / О. Б. Данченко, В. О. Занора, А. І. Боркун, О. М. Шевченка / / Управління проектами та Розвиток виробництва: Зб.наук.пр. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. - № 1 (33). - С. 24-29. - Режим доступу: <http://www.pmdp.org.ua/images/Journal/33/10doburb.pdf>.
16. Демчук Н.І. Управління банківськими ризиками / Н. І. Демчук, А. А. Абахтімова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2017. – Вип. 24. – Ч.1. – С. 117-119.
17. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. – Тернопіль, 2009. – 316 с.
18. Дмітрієва А. О. Формування ресурсної бази комерційного банку в умовах глобалізації фінансової системи України / А. О. Дмітрієва // Вісник СевНТУ. – 2011. – № 116. – С. 46–49.
19. Дядюк М. А. Управління ризиками: консп. лекц. Харків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://elib.hduht.edu.ua/jspui/handle/123456789/1893> (дата звернення: 15.04.2019).
20. Жарій Я. В Банківська безпека : навчальний посібник / Я. В. Жарій, М. В. Дубина. – Чернігів : ЧНТУ. – 2016. – 25 с.
21. Житний П.Є. Світова практика стрес — тестування у банках

України / П.Є. Житний, С.М. Шаповалова, Г.М. Карамішева // Вісник Української академії банківської справи Науково-практичний журнал. — 2011. — № 1 (30) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/VUABS/2011_1/30_03_08.pdf

22. Заруцька О. П. Удосконалення підходів до стрес-тестування банків у системі банківського нагляду [Електронний ресурс] / О. П. Заруцька // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи. — 2012. — Вип. 36. — С. 180—187. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pprbsu_2012_36_22.pdf.

23. Звіт про фінансову стабільність НБУ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>

24. Карась О. О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері / О. О. Карась // Ефективна економіка. — 2015. — № 3. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3917>.

25. Коваль С. Л. Власний капітал у системі фінансових ресурсів банку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / С. Л. Коваль. — Тернопіль, 2007. — 22 с.

26. Колодізев О. М. Оптимізація управління кредитним обслуговуванням клієнтів банку / О. М. Колодізев, А. А. Агаджанян // Формування ринкової економіки в Україні. Збірник наукових праць. — 2019. — Вип. 41, Львівський національний університет імені Івана Франка. — С. 241 — 248.

27. Колодізев О. М. Особливості визначення та структуризації ринку фінансових послуг в умовах діджиталізації економіки / О. М. Колодізев, О. І. Лозинська // Банківська справа. 2020. — №2 (152). — С. 41 — 56.

28. Колодізев О. М. Система комплаєнсу в банках: нові властивості та виклики сучасності / О. М. Колодізев // Збірник матеріалів VI Всеукраїнської науково-практичної конференції "Сучасні проблеми фінансового моніторингу" (23 листопада 2018 р.). — Х. :ХНЕУ ім. С. Кузнеця, ТОВ «ТО Ексклюзив», 2018. — С. 13 — 16.

29. Колодізев О. М. Удосконалення діагностичного інструментарію фінансового контролінгу банківської діяльності / О.М. Колодізев, М.В. Максимова // ScienceRise. — 2016. — № 6(1). — С. 25–33. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2016_6\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2016_6(1)_5).

30. Колодізев О. М. Удосконалення процесу управління прибутковістю банку / О. М. Колодізев // Формування ринкової економіки в Україні. Збірник

наукових праць. Вип. 29. Ч. 1. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. – С. 254 – 259.

31. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року : Постанова Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0391500-15>.

32. Корецька О. В. Поняття банківського ризику та його класифікація / Корецька О. В. // Сборник научных трудов «Вестник НТУ «ХПИ»: Технічний прогрес та ефективність виробництва No 50 – Вестник НТУ «ХПИ», 2010. [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний прогрес та ефективність виробництва/2010/50_pdf/ПОНЯТТЯ БАНКІВСЬКОГО РИЗИКУ.pdf](http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/vestnik/Технічний_прогрес_та_ефективність_виробництва/2010/50_pdf/ПОНЯТТЯ_БАНКІВСЬКОГО_РИЗИКУ.pdf).

33. Кудіна В. Г. Класифікація ризиків у банківській сфері: теорія та практика [Текст] / В. Г. Кудіна // Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля. – 2011. – No 15 (169). – Ч. 2. – С. 34–39.

34. Лагунова І. А. Сутність та принципи концепції ризик-менеджменту. Актуальні проблеми державного управління. 2018. No 1 (53). С. 44–52.

35. Лачкова В.М. Фінансовий менеджмент в банку: навч. посібник / В. М. Лачкова, Л. І. Лачкова, І. Л. Шевчук. – Х.: Видавець Іванченко І.С., 2017. – 180 с.

36. Лисенок О. В. Система управління фінансами банку / О. В. Лисенок // Формування ринкових відносин України: зб. наук. праць. – Вип. 6 (145) / наук. ред. І. Г. Манцуров. – К., 2013. – С. 116 – 121.

37. Макаренко Ю. П. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання [Електронний ресурс] / Ю. П. Макаренко, А. А. Хоруженко . – Режим доступу: http://www.investplan.com.ua/pdf/24_2017/13.pdf.

38. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: постанова Правління Національного банку України від 15.03.2004 р. F <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>.

39. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України: Постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 р. No 361. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www>.

bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=45294.

40. Методичні рекомендації щодо порядку проведення стрес-тестування в банках України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0460500-09>.

41. Метрологія 2014. ДСТУ ІЕС/ISO 31010:2013. Національний стандарт України. Керування ризиком. Методи загального оцінювання ризику. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://metrology.com.ua/download/iso-ies-ohsas-i-dr/87-eea/1062-dstu-ies-iso-31010-2013>

42. Мишальченко Ю. В. Риски в міжнародній банківській діяльності [Текст] / Ю. В. Мишальченко, И. О. Кролли // Бухгалтерія і банки. – 1996. – № 3. – С. 17–23.

43. Омельченко О. І. Управління банківськими ризиками. Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування" другого (магістерського) рівня [Електронний ресурс] / укл. О. І. Омельченко; Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. – Електрон. текстові дан. (1,87 МБ). – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. – 65 с.

44. Основні показники, що характеризують стан грошово-кредитного ринку (за оперативними даними) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nbustatistic>

45. Парасій–Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: [навч.–метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / І. М. Парасій–Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2003. – 347 с.

46. Писаревський І. М. Управління ризиками: навч. посібник / І. М. Писаревський, О. Д. Стешенко. – Х.: ХНАМГ, 2008. – 124 с.

47. Положення «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» затверджене Постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 р. № 351 [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.bank.gov.ua//document/download?docId=3337880>.

48. Положення про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках [Електронний ресурс]: постанова Правління Національного банку України від 02.08.2004 № 361 / Національний банк України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1045.5945.0>. – 16.04.2011.

49. Попова І. В. Валютні ризики в контексті сучасних реалій / І. В. Попова, М. І. Нікель // Еко- номічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(4). – С. 312–321.
50. Посохов І. М. Сучасні міжнародні стандарти ризик-менеджменту // Сучасні тенденції розвитку сві- тової економіки: зб. матеріалів 9-ї Міжнар. наук.-практ. конф., Харків : ХНАДУ, 2017. Т. 2. С. 77 – 78.
51. Прасолова С. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти [Текст] / С. Прасолова // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С. 36–39.
52. Прийдун Л. Стрес-тестування кредитного ризику банку: загальна характеристика та особливості практичного застосування / Л. Прийдун // Вісник ТНЕУ. — 2011. — № 2. — С. 67–74.
53. Прасолова С. П. Реорганізація банків як один із напрямів підтримки стабільності банківської системи та нарощування її потенціалу / С. П. Прасолова, Р. Г. Сініцин // Вісник Полтавського університету економіки і торгівлі : ПолесГУ, 2016. – № 2. – С 133 – 136.
54. Примостка Л. О. Банківські ризики: теорія та практика управління [Текст]: монографія / Л. О. Примостка, О. В. Лисенюк, О. О. Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». – К.: КНЕУ, 2008. – 111 с.
55. Пуш Л. А. Організація системи управління валютними ризиками в банківських установах / Л. А. Пуш // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 145–152.
56. Ребрик М. А. Порівняльний аналіз методів стохастичного аналізу валютного ризику банку / М. А. Ребрик, Л. А. Потьомка, А. В. Пастушко // Економічний аналіз: зб. наук. праць. – 2013. – Вип. 12. – Частина 2. – С. 83–90.
57. Ребрик, Ю. С. Методичні аспекти стрес-тестування ліквідності банку з урахуванням стандартів Базеля III [Текст] / Ю. С. Ребрик, М. А. Ребрик // Фінанси України. – 2013. – № 4. – С. 89-97.
58. Свєшнікова К. Т. Лімітування валют- них ризиків комерційних банків в Україні / К. Т. Свєшнікова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. – 2012. – Вип. 36. – С. 248 – 257.
59. Севрук В. Т. Банковские риски [Текст] /В.Т. Севрук. – М.: Дело, 1995. – 72 с.
60. Стратегія Національного банку України щодо реструктуризації та реорганізації банків у стані фінансової скрути: Схвалено постановою Правління

Національного банку України від 01.12.1998 р. № 502 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0502500-98>.

61. Сугоняко М. В. Формування системи антикризового управління системним банком на основі стрес-тестування з урахуванням макроекономічних показників / М. В. Сугоняка // Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка». – 2012. – № 2(6). – С. 131–139.

62. Тимків А. Теоретичні засади планування ризику в банківській діяльності / Андрій Тимків // Економічний аналіз: зб. наук. праць Терноп. нац. екон. ун-ту. – Тернопіль, 2013. – Вип. 12, ч. 2. – С. 93–97.

63. Тимошик Н. С. Формування ефективної системи управління фінансовими ризиками // Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному ви- мірах» та I Міжнародного студентського наукового форуму «Креативна економіка очима молоді». 2018. Том 1. – С. 61–63.

64. Фастовець М. Проблемні аспекти ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні [Текст] / М. Фастовець // Вісник НБУ. – 2007. – № 2. С. 38–45.

65. Чехова І.В. Управління ризиками в банківській діяльності//Держава та регіони. Серія "Економіка та підприємництво". – 2006. – №6. – С.312–314.

66. Чмутова І. М. Концепція формування технологій управління фінансами банку / І. М. Чмутова, О. Р. Яременко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Вип. 16. – С. 810-816.

67. Basel II: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards [Text] // Bank for International Settlements. – Basel, June 2006. – 347 p.

68. Basel III: International framework for liquidity risk measurement, standard sand monitoring [Text] // Bank for International Settlements. – Basel, December 2010. – 53 p.

69. Bauer, W., & Ryser, M. (2004). Risk management strategies for banks. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://econpapers.repec.org/article/eeejbfina/v_3a28_3ay_3a2004_3ai_3a2_3ap_3a331-352.htm

70. Blaschke W., Jones T., Majnoni G., Peria S-M. Stress Testing of Financial Systems: An Overview of Issues, Methodologies, and FSAP Experience: IMF Working Paper. 2001. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2001/wp0188.pdf>

71. Burns R. Economic Capital and Assessment of Capital Adequacy [Електронний ресурс] / Robert Burns. – Режим доступу до ресурсу: www.fdic.gov/economic.

72. CEBS Guidelines on Stress Testing (GL32) [Electronic resource]. – Available at: https://www.eba.europa.eu/documents/10180/16094/ST_Guidelines.pdf.

73. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32015L0849&from=EN>.

74. European Banking Authority [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.eba.europa.eu>.

75. FATF Recommendations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatfgafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/fatfrecommendations.html>.

76. Final Report of the IIF Committee on Market Best Practices: Principles of Conduct and Best Practice Recommendations [Electronic resource] / Institute of International Finance. – Available at: https://www.iif.com/system/files/iif_final_report_of_the_committee_on_market_best_practices.pdf.

77. Gilmour N. Preventing money laundering: a test of situational crime prevention theory / N. Gilmour // Journal of Money Laundering Control. – 2016. – Vol. 19. – Is. 4. – P. 376–396.

78. Hamin Z. Conceptualizing terrorist financing in the age of uncertainty / Z. Hamin, R. Othman, N. Omar, H. S. Selamat // Journal of Money Laundering Control. – 2016. – Vol. 19. Is. 4. – P. 397–406.

79. IFRS Foundation Constitution // IFRS Foundation [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ifrs.org/NR/rdonlyres/0B820728-7F10-4877-8068-7B65D2A3058B/0/ConstitutionDec2010.pdf>.

80. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards [Electronic resource] / Basel Committee on Banking Supervision. – Available at: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>.

81. Lebid O. Risk assessment of the bank's involvement in legalization of questionable income considering the influence of fintech innovations implementation / O. Lebid, I. Chmutova, O. Zuieva & O. Veits // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2018. – № 2. – P. 232-246.

82. Liquidity stresstesting: a survey of theory, empirics and current industry and supervisory practices [Text] // Bank for International Settlements. – Basel, October 2013. – 71 p.

83. Modeling Credit Risk for Commercial Loans [Электронный ресурс] // FRBSF Economic Letter. – 2001. –Режим доступа до ресурсу: www.frbsf.org/publications/economics/letter.

84. Principles for sound stress testing practices and supervision [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.bis.org/publ/bcbs147.pdf>.

85. Regulations (EU). [Text] No 575/2013 of the European Parliament and of the Council of June 2013. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=celex:32013R0575>

86. Schuermann T. Stress testing banks [Text] / Til Schuermann // Oliver Wyman Wharton Financial Institutions Center/ – February, 2013. – 26 p.

87. Shapiro Alan C. Multinational financial management / Alan C. Shapiro. –published by John Wiley and Son, Inc. – 8thedition. – 2006. – 768 p.

88. Stein R. M. The role of stress testing in credit risk management [Text] / Roger M. Stein // Journal of investment management. 2012. – vol. 10, No4. – pp. 64 – 90.

89. Volkova, V. V. (2016) Metodychnni aspekty upravlinnia ryzykom kredytnoho portfelia banku / V. V. Volkova / Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia, No 1(21), p. 45-52.

90. Zarutska E., Pavlova T., & Sinyuk A. (2018). Structural-functional analysis as innovation in public governance (case of banking supervision). / E. Zarutska, T. Pavlova, A. Sinyuk // Marketing and Management of Innovations, 2018. P. 349-360.

ДОДАТКИ



Рис А.1. Банківська ліцензія АТ «ПроКредит Банк»

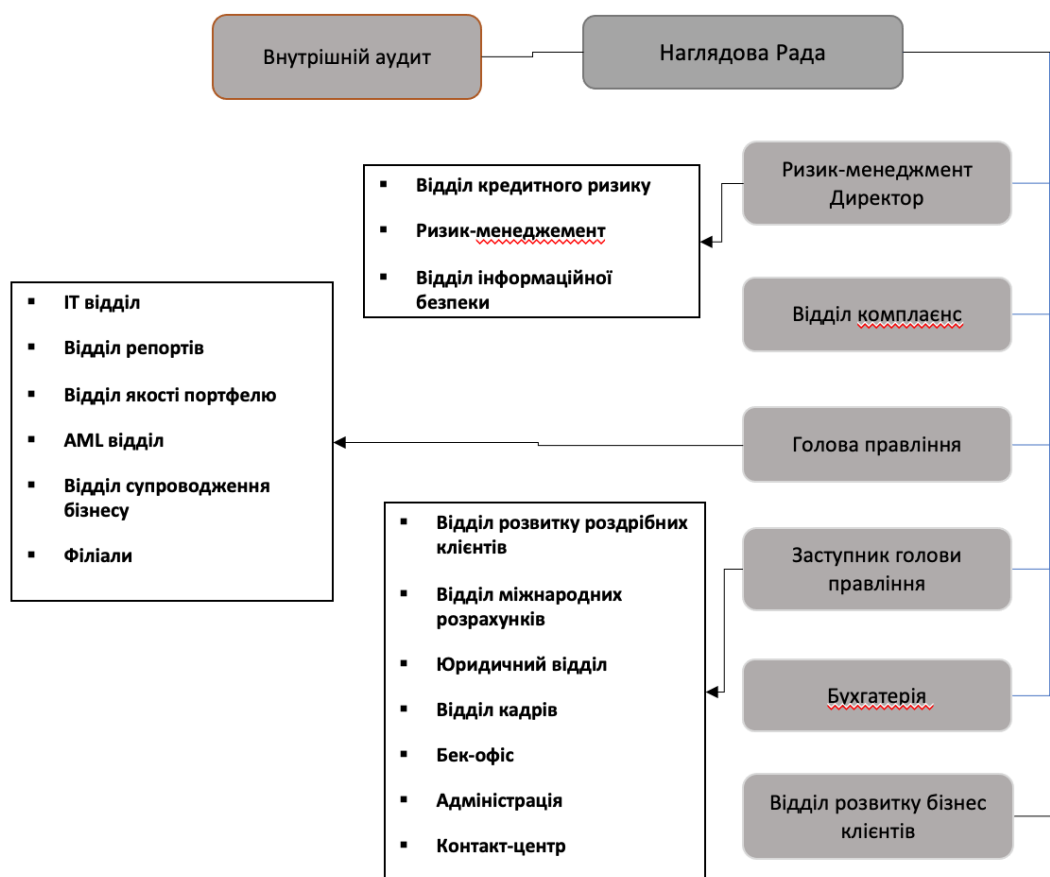


Рис. Б.1. Організаційна структура АТ «ПроКредит Банк» станом на 01.01.2022

Фінансова звітність АТ «ПроКредит Банк»

Таблиця В.1

Баланс АТ «ПроКредит Банк» за 2019-2021 рр.

Показник	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021
Активи			
Грошові кошти та їх еквіваленти	6792359	6999775	7593071
Кредити та аванси клієнтам	16574098	19498716	22705397
Інвестиційні цінні папери	686	823	760
Похідні фінансові активи	0	0	12522
Відстрочений податковий актив	3151	8515	11725
Нематеріальні активи	3384	4992	8487
Основні засоби	349981	482759	531665
Інші фінансові активи	14555	46280	707346
Інші нефінансові активи	140835	35680	30348
Активи утримані до продажу	0	59700	27408
Усього активів	23879049	27137240	31628729
Зобов'язання			
Кошти інших банків	522245	535718	466933
Кошти клієнтів	14542229	18303282	20579167
Інші залучені кошти	4741927	4283904	6387781
Інці фінансові зобов'язання	77377	145423	104383
Інші нефінансові зобов'язання	18723	27903	32397
Поточні податкові зобов'язання	34515	33764	46896
Похідні фінансові зобов'язання	0	19246	0
Усього зобов'язання	18837017	23349240	27617557
Власний капітал			
Статутний капітал	1571978	1571978	1571978
Емісійні різниці	113845	113845	113845
Нерозподілений прибуток	2256209	543193	766365
Усього власного капіталу	3942032	3788000	4011172
Усього зобов'язань та власного капіталу	23879049	27137240	31628729

Звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід АТ «ПроКредит Банк» за
2019-2021 рр.

Показник	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021
Процентні доходи, розраховані з використанням методу ефективного відсотка	27757371	2572494	2375204
Інші процентні доходи	11324	242227	285581
Процентні витрати	-11452733	-1287424	-937325
Чисті процентні доходи	1315962	-66620	78281
Збитки від зменшення корисності фінансових активів	-112429	30482	33109
Збитки від модифікації фінансових активів	-10283	11441	-25206
Чисті процентні доходи після збитків від зменшення корисності фінансових активів та збитків від модифікації фінансових активів	1193250	9005	13418
Комісійні доходи	238764	-26236	-16289
Комісійні витрати	-55095	-196316	-232347
Чисті комісійні доходи	183669	-45685	-56444
Прибутки за вирахуванням збитків від торгових операцій з іноземною валютою та від курсових різниць	15524	-333168	-415377
Прибутки за вирахуванням збитків від фінансових інструментів за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-4158	-246797	-8557
Інші операційні доходи	12154	0	0
Адміністративні та інші операційні витрати	-553073	0	0
Прибуток до оподаткування	847366	671757	937486
Витрати з податку на прибуток	-151142	-129564	-172121
Прибуток за рік та інший сукупний дохід	696224	542193	765365